

Vanhustyö

SENIORARBETE

1 • 2020

Kulttuurinen vanhustyö
*tarvitsee uskallusta,
arvostusta ja resursseja*

Elämän
merkityksellisyys
ja taide osana
elämää

*Jääkö ikäihminen sivuun
elämänsä liittyvässä
päätöksenteossa?*

TAIDE JA HYVINVOINTI

KULTTUURI JA TAIDE

6-7

Taiteen koettu merkityksellisyys lisää hyvinvointia eläkeiässä

ArtsEqual-hankkeen tutkimusryhmä selvitti kyselytutkimuksella, mikä on taiteen ja kulttuurin merkitys eläkesiirtymässä sekä mitkä asiat tuottavat eriarvoisuutta taiteen ja kulttuurin palveluiden saavutettavuudessa.

8-11

Taide ja kulttuuri vanhustyössä

Taide on havainnointia, kokeiluja ja kokemuksia luomista. Ihminen ajattelee ihan eri aivonosilla, kun kädessä on näytteenottoneula tai värikynät. On todellista ammattitaitoa kyetä hyödyntämään taidetta omassa työssään.

16-17

Tanssissa kulkevat mieli, keho ja taito yhdessä

Pitkän uran Suomen Kansallisbaletissa tehneelle tanssitaiteilijalle Liisa Palinille tanssijan urasta luopuminen ei ollut vaikeaa, koska hän jatkoi työtä pedagogina. Tanssijan ammatti kasvatti taidenälkää ja opetti nauttimaan myöhemmin muustakin taiteesta.

22-23

Hoivan paikallisuudesta ja sukupuolittuneisuudesta tulee puhua

Yhä useammalle työn ja perheen yhteensovittaminen merkitsee ruuhkavuosien sijasta tai sen lisäksi työssäkäynnin yhdistämistä iäkkäiden omaisten hoivaamiseen. Millaisia mahdollisuuksia palvelujärjestelmä luo työssäkäynnin ja hoivan yhteensovittamiselle, ja miten hoivaa jaetaan tulevaisuudessa?

Uusi hybridiasumisen malli

Ikäihmisten palveluissa haetaan muutosta pois laitoshoidosta ja raskaista asumispalveluista kohti välimuotoisia asumisratkaisuja. Miten tähän haasteeseen on mahdollista vastata?

- 4** Pääkirjoitus: Taide ja kulttuuri ovat myös ikääntyneiden oikeus
- 5** Toriparlamentti: Kulttuurin merkitys elämässä
- 6 Kulttuuri ja taide**
- 6** Taiteen koettu merkityksellisyys lisää hyvinvointia eläkeiässä
- 8** Taide ja kulttuuri vanhustyössä
- 12** Kulttuurinen henkilöprofiili RAI-LTC
- 13** Senioriklovnit rikastuttavat ikäihmisten arkea
- 14** Koti niityllä
- 16** Tanssissa kulkevat mieli, keho ja taito yhdessä
- 18** Miesvanhuus elokuvissa
- 20** Kehittäminen ja tutkimus
- 20** Sosiaalinen kuolema vanhuudessa
- 22** Hoivan paikallisuudesta ja sukupuolittuneisuudesta tulee puhua
- 24** Hyvä elämä kuolemaan asti

Asuminen ja elinympäristöt

- 26** Uusi hybridiasumisen malli toteutuu Wilmankodissa

Osallisuus

- 28** Reippaita askeleita etsivään vanhustyöhön

Vanhuuteen varautuminen

- 30** Taide- ja kulttuuritoiminta sukupolviketjuja vahvistamassa

Digi ja teknologia

- 32** Digiopastaja Vuoden vapaaehtoisena
- 33** Toimintatunnit: Toinen toistemme ilona
- 34** Sotiemme veteraanien kotona asumista tukevat palvelut vihdoin maksuttomiksi
- 36** Vancouverissa vanhuutta suomalaisittain
- 38** Lahjoitukset ilahduttavat ikäihmisiä
- 39** Vanhustyön keskusliitto tiedottaa
- 40** Ajan virrassa
- 41** Ledare: Konst och kultur är även de äldres rättighet
- 42** Konst som upplevs som meningsfull ökar välbefinnandet i pensionsåldern

Vanhustyön keskusliitto

CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

Toimituskunta

Anni Lausvaara (pj.)
Anna Haverinen
Satu Karppanen
Teppo Kröger
Kirsi Kuusinen-James
Aila Pikkarainen
Tuulikki Petäjäniemi

Päätoimittaja

Anni Lausvaara

Toimitus

Merja Lankinen
Vanhustyön keskusliitto
Malmin kauppatie 26
00700 Helsinki
puhelin 09 350 8600
vanhustylehti@vtkl.fi
info@vtkl.fi

Taitto

PunaMusta, Medialogistiikka

Tilaukset

www.vtkl.fi/vanhustylehti
vanhustylehti@vtkl.fi
tai toimituksesta

Ilmoitusmyynti

Vanhustyö-lehden toimitus
vanhustylehti@vtkl.fi

Paino

PunaMusta Oy

Tilaushinnat 2020

Vuosikerta 45 €
Kestotilaus 42 €/v
Opiskelijatilaus 28 €/vuosi
Irttonumero 7 € + postikulut
Ilmestyy 5 numeroa vuodessa.
Sähköisesti:
www.lehtiluukku.fi/vanhustyo-lehti

ISSN 0358-7304

Olemme Aikakauslehtien Liiton jäsen.

www.vtkl.fi

Voit lähettää toimitukselle juttuvinkkejä ja kuvia osoitteeseen vanhustylehti@vtkl.fi. Vanhustyö-lehti ei vastaa tilaamatta lähetettyjen kirjoitusten ja kuvien palauttamisesta ja niiden säilyttämisestä. Toimitus pidättää itsellään oikeuden lyhentää ja muokata lähetettyjä tekstejä tarvittaessa sekä päättää tekstin julkaisemisesta ja siitä, missä lehden numerossa teksti julkaistaan. Lehti julkaisee sellaisia ilmoituksia, jotka tukevat liiton ja sen jäsenyhteisöjen toiminnan päämääriä.

Taide ja kulttuuri ovat myös IKÄÄNTYNEIDEN OIKEUS

Hyvinvointi koostuu useista toisiaan täydentävistä tekijöistä. Perustarpeet, kuten riittävä ravinto, turvallinen koti, läheisten ihmisten läsnäolo ja itsearvostus ja arvonnannon saaminen muilta sekä itsensä toteuttaminen muodostavat pohjan hyvinvoivalle elämälle. Nämä tarpeet ovat läsnä myös ikääntyvän ihmisen elämässä.

Hyvinvointi on myös muutakin. Ihmisellä on kautta ihmiskunnan historian ollut tarve ilmaista itseään taiteellisesti. Luolamaalaukset ja historialliset soittimet ovat tästä oiva osoitus. Nykyisinkin voimme ihailla taideteoksia nykytaiteenmuseossa tai nauttia teatterin tarjoamasta mystiikasta ympäri Suomen. Kaupunginkirjastojen laaja ja monipuolinen tarjonta vie helposti matkalle ajassa ja paikassa kotisohvalta ja kaupunginorkesterit tai -teatterit viihdyttävät, puhuttelevat ja tarjoavat ajattelunaihetta katsojien ihasteltavaksi. Kansan- ja kansalaisopistojen tarjonta sekä erilaiset harrastusryhmät tarjoavat mahdollisuuden itse osallistua taiteen tekemiseen.

Taiteen tulisikin olla entistä paremmin myös ikääntyneiden saatavissa, koska esimerkiksi Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan taiteella on hyvinvointia ja niin henkistä kuin fyysistä terveyttä lisääviä vaikutuksia. Järjestön mukaan taiteella voidaan vaikuttaa hyvinvointiin ja terveyteen ennaltaehkäisevästi esimerkiksi sosiaalisen kanssakäymisen lisääntyessä, tukea terveyttä edistäviä tapoja ja tukea hoivatyötä esimerkiksi sairaalaympäristössä.

Taide- ja kulttuuritoiminta tulee liittää tiiviimmin sote-rakenteisiin. Juha Sipilän hallituskaudella laadittiin kunnille suositukset taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Taidetta voitaisiin edistää esimerkiksi huomioiden se julkisissa rakennushankkeissa tai tukea omaehtoista harrastamista lastenneuvolan kulttuuriläheteellä tai palvelutalon säännöllisillä tanssihetkillä. Käytännössä tämä vaatisi, että hyvinvointia ja terveyttä edistävä taide- ja kulttuuritoiminta huomioitaisiin budjetteja laadittaessa eli taiteen ja kulttuurin hyvinvointia ja terveyttä edistävä vaikutus tunnustettaisiin ja ennen kaikkea tunnistettaisiin.

Suomen perustuslaissa kulttuuriset oikeudet turvataan osana sivistyksellisiä oikeuksia. Asuinpaikka, ikä, terveydentila, toimintakyky, varallisuus tai muukaan taustatekijä ei saisi olla esteenä kulttuuriin osallistumiselle ja siitä nauttimiselle. Usein ”rajoittava tekijä” onkin tiedon puute kulttuurin ja taiteen terveyttä edistävästä ja hyvinvointia lisäävästä vaikutuksesta. ♥

*Hannakaisa Heikkinen
Vanhustyön keskusliiton puheenjohtaja
Kansanedustaja Savo-Karjalan vaalipiiri
Suomen Keskustan varapuheenjohtaja*

Kulttuuri ja taide

Toriparlamentissa kysytään ikäihmisten mielipidettä ajankohtaisiin asioihin ja ajan ilmiöihin. Lehden teeman mukaisesti kysimme neljältä Senioritoiminnan tietoiltapäivään osallistuneilta ajatuksia kulttuurista ja taiteesta.

Kysymykset

1. Mitä kulttuuri ja taide merkitsevät sinulle?
2. Millaisesta taiteesta nautit eniten?
3. Järjestääkö kaupunki (Helsinki) riittävästi kulttuuritarjontaa ikäihmisille?

Riitta Särkkä

1. Se antaa minulle virkeyttä ja tarjoaa aistielämyksiä. Tykkään tosi paljon.
2. Riippuu tilanteesta. Olen kaikkiruokainen. Näyttelyt ja musiikki. Erityisesti minua kiehtoo kauniit värit.
3. Pitää olla itse aktiivinen ja etsiä tapahtumia. Opastetut kierrokset antavat paljon ja avaavat näyttelyä paremmin, mutta opastuksia on välillä vaikea löytää.

Siiri Alakorva-Balagović

1. Olen ollut lapsesta saakka kulttuurin kipeä ja saanutkin nauttia kulttuurista. Kotona kuunneltiin paljon musiikkia gramofonista ja luettiin aikakauslehtiä. Erityisesti mieleen on jäänyt näyttelijä ja laulaja **Deanna Durbinin** kaunis ääni. Kulutin jo nuorena äidin rahoja oopperaan ja teatteriin. Minulla on edelleen suuri halu sivistää itseäni.
2. Ooppera, musiikki, teatteri, kulttuuri-

lehdet, näyttelyt. Aikakausista erityisesti barokki ja renessanssi ovat lähellä sydäntäni. Nykymusiikkikin. Ajatella, että **Antti Tuisku** on varannut koko stadionin. Sinnehän me mennään tytöt, eikös niin?

3. Tarjontaa kyllä on, mutta etenkin oopperassa käyminen on ikäihmisille liian kallista. Lippuja pitäisi saada halvemmalla, alle 50 eurolla.

Henkilöt kuvassa vasemmalta oikealle: Riitta Särkkä, Ulla Nikkola, Siiri Alakorva-Balagović ja Hannele Pajunen.

Ulla Nikkola

1. Se virkistää. Asun yksin ja kun kyllästy itseensä, Helsingin Sanomien Minna mennä -palstalta löytää aina jotain mielenkiintoista tekemistä.
2. Kuvataiteesta. Ei niin korkeakulttuurista. Iän myötä suvaitsevaisuus ja ymmärrys

nuorisokulttuuria kohtaan on kasvanut. Nuorten mukana itekin nuortuu.

3. Harmittaa, että teatterikäynnit ovat jääneet, koska lippujen hankkiminen on niin hankalaa. Pitäisi tilata ne netistä ja tulostaa.

Hannele Pajunen

1. Taide antaa elämäniloa ja positiivisuutta kaikille aisteille. Se tarjoaa myös mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen ja uusiin ystäviin. Antaa syyn lähteä liikkeelle.
2. Näyttelyt, teatteri, konsertit. Suomalalaisten muusikoiden konserteista viimeisimpänä **Milena Misić** sekä **Waltteri Torikan** ja **Jarkko Aholan** konsertit. Myös kirkkokonsertit, koska niissä ääni tulee hienosti esille.
3. Helsingissä varmasti on riittävästi tarjontaa, mutta pienemmällä paikkakunnilla ei välttämättä. Kyälyhteisöt järjestävät kyllä itse tapahtumia ja ohjelmaa. Ongelmana ovat kuitenkin pitkät matkat ja hankalat kulkuyhteydet.

Taiteen koettu merkityksellisyys LISÄÄ HYVINVOINTIA ELÄKEIÄSSÄ

Elämän merkityksellisyys ja taide osana elämää -kyselyssä selvitettiin, miten taiteeseen ja kulttuuriin osallistutaan eläkesiirtymässä. Taiteen ja kulttuurin merkitystä lähestyttiin elämän merkityksellisyyden ja koetun hyvinvoinnin näkökulmasta.

Kyselytutkimus toteutettiin syys-lokuussa 2019. Kysely lähetettiin vastikään eläkkeelle jääneille Ilmarisen asiakkaille, ja siihen vastasi yhteensä 510 henkilöä (vastausprosentti 35 %). Vastaajat jakaantuivat tasaisesti miesten ja naisten kesken, ja vastaajia oli eri puolilta Suomea sekä eri ammattiluokista.

Kyselytutkimuksen laatinut ArtsEqual-hankkeen tutkimusryhmä halusi selvittää, mikä on taiteen ja kulttuurin merkitys eläkesiirtymässä sekä mitkä asiat tuottavat eri-arvoisuutta taiteen ja kulttuurin palveluiden saavutettavuudessa. ArtsEqualin kuusi tutkimusryhmää ovat analysoineet mm. kouluissa, taiteen perusopetuksessa, hoivapalveluissa, monikulttuurisessa nuorisotyössä, vammaistyössä ja vankiloissa toteutettua taiteen ja taidekasvatuksen interventioita

sekä niiden tasa-arvo- ja hyvinvointivaikutuksia. Eläkesiirtymässä olevan väestön mahdollisuudet taide- ja kulttuurisosallistumiseen ovat tähän saakka jääneet vähemmälle huomiolle. Omassa Suomen Akatemian jatkohankkeessaan tutkijatohtori **Tuulikki Laes** paneutuu musiikkikasvatuksen muutostarpeisiin eläkeikäisten näkökulmasta. Laeksen tutkimuksessa hyödynnetään myös tämän kyselytutkimuksen tuloksia.

Kyselyssä keskityttiin ihmisten osallistumisen tapoihin eli toimijuuteen taiteen

ja kulttuurin harrastamisen näkökulmasta. Vastauksista kävi ilmi, että osallistuminen ylipäättään ymmärrettiin laajasti. Taiteeseen osallistuminen nähtiin niin aktiivisena tekemisenä kuin passiivisena kuluttamisena, ajanvietteenä sekä harrastamisena. Taiteeseen osallistumista toteutettiin kotona, yhteisöissä, luonnossa, julkisissa tiloissa ja koulutusinstituutioissa. Joillekin taiteeseen osallistumisen motivaationa oli viihtyminen ja nauttiminen, toisille toimintaan liittyi oppiminen ja tavoitteellisuus.

Riskiryhmä-yhtyeen jäsenet aloittivat bändiharrastuksen eläkepäivillään. Yhtye esiintyy iAreena-seminaarissa 7.2.2020.

ta taideharrastusta (26 % aineistosta). Tähän ryhmään kuulumista selittää kaksi tekijää: vastaaja kokee taiteen merkitykselliseksi hyvinvoinnille ja hän elää vähintään kahden hengen kotitaloudessa.

Näiden vastaajien kanssa yhtä paljon (26 % aineistosta) on nykytilaansa tyytyväisiä taideaktiiveja, jotka haluavat aloittaa uuden taideharrastuksen. Ryhmään kuulumista selittää se, että taide koetaan merkitykselliseksi hyvinvoinnille. Tämän ryhmän taideaktiivit kokevat hyvinvointinsa keskimääräistä paremmaksi ja ryhmässä on jonkin verran enemmän yksin asuvia muihin ryhmiin verrattuna.

Neljännessä toimijuryhmässä on taideharrastusta kaipaavia taidepassiiveja, jotka osallistuvat korkeintaan harvoin taide- ja kulttuuritoimintaan, mutta olisivat kuitenkin kiinnostuneita aloittamaan taideharrastuksen (11 % aineistosta). Tässä ryhmässä vallitsee kokemus siitä, että taide ei ole merkityksellinen hyvinvoinnille.

Kyselyn mielenkiintoisin tulos on se, että asuinpaikalla, iällä, sukupuolella, eläkkeen suuruudella tai työmarkkinastatuksella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä siihen, mihin toimijuryhmään vastaaja asettui. Ainoastaan taiteen koettu merkitys hyvinvoinnille selitti sitä, kuuluiko ihminen taideaktiiveihin vai taidepassiiveihin.

Elinikäinen oppiminen

Suomalaista taidepolitiikkaa sekä sosiaalisten ja sivistyksellisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ArtsEqualissa tutkivan apulaisprofessori **Pauli Rautiaisen** mukaan kyse lytutkimus osoittaa, että tottumus on merkittävin eriarvoistava mekanismi ikääntyvän väestön ja taiteen ja kulttuurin palvelujen kohtaannossa. Aineisto kertoo myös siitä, että erityisesti työttömänä vanhuuseläkkeelle siirtyvillä on omasta toimintakyvystään ja ajankäytöstään riippumattomia vaikeuksia löytää uusia taideharrastuksia.

Taiteen terveysvaikutuksia on tuotu viime aikoina esiin niin tutkimusraporttien kuin asiantuntijapuheenvuorojen avulla. Terveys-

ArtsEqual

Taideyliopiston koordinoima kuusivuotinen ArtsEqual-hanke tutkii, kuinka taide julkisena palveluna voisi lisätä yhteiskunnallista tasa-arvoa ja hyvinvointia 2020-luvun Suomessa. Hanketta rahoittaa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvosto (projektinnumero 314223/2017).

Hanke pyrkii tekemään näkyväksi uusia taide- ja taidekasvatusperustaisia sosiaalisia innovaatioita ja tarkastelee kriittisesti taiteiden ja taidekasvatuksen laajentuneita rooleja ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. ArtsEqual julkaisee poliittisia toimenpidesuosituksia, joissa se kannustaa moniammatilliseen ja sektorien väliseen yhteistyöhön taide- ja kasvatusalojen, kulttuuri- ja sosiaalitoimen sekä hoito- ja hoivaalojen välillä.

Lisätietoa: www.artsequal.fi

vaikutuksia korostamalla on pyritty myös lisäämään taiteen kiinnostavuutta ikääntymiseen liittyvien ongelmien ratkaisussa.

Tämä kyselytutkimus antaa kuitenkin viitteitä siitä, että taide toimii ”täsmäläkkeenä” vain, jos yksilö kokee taiteen lähtökohtaisesti merkitykselliseksi omalle hyvinvoinnilleen. Merkityksellisyyden kokemusta tulisi näin ollen tukea ja kasvattaa läpi elämän – toisin sanoen elinikäisen oppimisen periaatteella toteutettu hyvä ja laadukas taidekasvatus sekä saavutettavat taidepalvelut varmistavat taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet hyvinvoinnin ylläpitäjänä myös eläkeesiirtymässä. ♥

Neljä taidetoimijuuden muotoa

Suurin taidetoimijuuden muodon perusteella muodostuva ryhmä (37% aineistosta) ovat taidepassiivit, jotka osallistuvat korkeintaan harvoin taide- ja kulttuuritoimintaan eivätkä kaipaakaan itselleen taideharrastusta. Tähän ryhmään kuuluvat kokevat, ettei taide ole merkityksellinen heidän hyvinvoinnilleen.

Toiseksi yleisin toimijuuden muoto aineistossa on nykytilanteeseensa tyytyväinen taideaktiivi, joka osallistuu usein taide- ja kulttuuritoimintaan, mutta ei kaipaakaan uut-

KUVA: KIMMO KALLIO

EMPATIA- ANARKISMIA – keskustelu taiteesta ja kulttuurista vanhustyössä

Miksi meidän on niin vaikea palvella toisia? Kenen päässä ovat rajoitukset luomassa esteitä kokonaisen elämän toteutumiselle taiteineen kaikkineen? Miksi työntekijät kokevat taiteen edelleen usein erillisenä lisätyönä?

Kahvipöytäkeskustelua taiteesta ja sotes-
ta käyvät toimialajohtaja **Ismo Rauti-
ainen**, palvelukeskuksen sairaanhoi-
taja **Sirpa Kuosmanen** ja organisaatiotaitei-
lija **Eili Ikonen** Päijät-Hämeen hyvinvoin-
tiyhdistyksestä.

– Johtamisen näkökulmasta taiteen yleis-
tymistä vanhustyössä hidastavat tiukat kä-
sitykset henkilöstörakenteista ja -mitoi-
tuksesta. On kyse työkulttuuristakin, mut-
ta ikääntyneen hyvän elämän turvaaminen
edellyttää rakenteellisten esteiden purkamis-
ta, Rautiainen aloittaa.

Taide on perusoikeus, jonka saatavuus-
delle on sotepalveluissa olemassa suositukset.

– Asian ydin on ihmisen kokoinen, mutta
isossa kuvassa taiteen sisällyttäminen soteen
on pyrkimystä ratkaista monialaisuudel-
la valtavia yhteisiä haasteita, kuten väestön
ikäntymistä, yksinäisyyttä ja sekä päihde-
ongelmia. Taiteelle on akuutti tarve sekä in-
himillisessä että kansallisessa mielessä, Iko-
nen avaa tilannetta.

– Esteitä kaadetaan sitoutumalla taiteen
integroinnin edistämiseen, niin kuin olem-
me meillä täällä nähneet, Rautiainen sanoo.

Rakenteellisia esteitä ei voi purkaa pel-

kästään paikallisesti. Tarvitaan laajempaa yh-
teiskunnallista ymmärrystä. Lakien ja suosi-
tusten valmistelijoiden, päättäjien, ammat-
tilyhdistysten ja eri tasojen toimijoiden yh-
teistä ymmärrystä taiteen potentiaalista. Re-
sursien lisäämisen sijasta pitäisi tarkastella
rohkeasti henkilöstörakenteita ja osaamista.

– Mutta kyllä taiteen käyttö sote-tarpei-
siin vaatii vielä osaamisen kehittymistä myös
taiteen toimialalla, Ikonen toteaa.

Yleisesti taidetta ajatellaan teoksena tai
virikkeenä. Taide on myös osaamista ja pro-
sessi, jossa on vaiheita ja josta voi lainata kä-
sittelytapoja moniin yhteyksiin. Taide on ha-
vainnointia, vaihtoehtojen kuvittelua, kokei-
luja ja vaikutelmien sekä kokemuksien luo-
mista. Taiteilijoilla on metodisia ja teknisiä
taitoja ja kyky luontevasti ryhtyä ongelman-
ratkaisuun.

Taiteen potentiaalin ymmärtää itse osallistumalla

– Olen hämmästynyt, kuinka monin tavoin
taidetta voi hyödyntää. Meillä on käytetty tai-
detta käytännön asiakastyössä, strategiatyös-
sä, brändin luomisessa, rekrytoinnissa, pal-
velujen ja työyhteisöjen kehittämisessä ja jo-

pa johtamisessa. Asiakaspalveluympäristöm-
me ja yhteisömme elämä on värikkäämpää.
On syntynyt positiivinen yhdessä tekemisen
kulttuuri, Rautiainen jatkaa.

Taidelähtöisyys mahdollistaa toisesta nä-
kökulmasta kokemisen. Taiteen menetelmil-
lä voi tutkia syitä, miksi ihminen ajattelee tai
toimii niin kuin toimii.

– Sitä ajattelee eri aivonosillaan, jos kä-
sissä on näytteenottoneula ja pinkka sani-
teettivaippoja taikka värikynät. Palaveri-
sa olen aina rakastanut evokatiivista rapor-
tointia, vaikka aikaisemmin en edes tiennyt
mitä se on. Taide itsessään on lupa ajatella,
Kuosmanen toteaa.

Taidelähtöiset toimintamallit parantavat imagoa

– Taiteen ja sotepalvelujen yhdistämisestä ta-
pahtuu jatkuvasti meidän aivan tavallisten
sote-työntekijöiden toimesta. Tai on väärin
sanoa tavallisten, sillä on todellista ammat-
titaitea kyetä hyödyntämään taidetta omas-
sa työssä. Taiteen onnistuneesta hyödyntä-
misestä on muodostunut organisaatiollem-
me brändi. Johtamisen näkökulmasta taide
ja taidelähtöiset toimintamallit ovat imago-

Aina on aikaa yhdelle graffitille. Graffiti-workshop palvelukeskuksen pihalla.

voitto, jolla on myös liiketaloudellista arvoa, Rautiainen kertoo.

– Imago on tärkeää meille kentälläkin. Aukkaalle tärkeämpää on toimintaympäristö. Kuvitellaan vuoteessa elävää haurasta vanhusta. Tuijottaako hän kelloa valkealla seinällä vai tekeekö mielikuvitusmatkoja maalauksen maisemissa. Eräs asukas hakeutui joka päivä yhteisissä tiloissa olevan tau-lun ääreen, siihen kuvattu piha aittoineen vei hänet lapsuudenkodin muistoihin, Kuosmanen muistelee.

Subjektiiivista ja taloudellista arvoa syn-tyy usealla tavalla. Hyvä, yksilöllinen palvelu-kokemus auttaa ihmistä hoitamaan itse aktii-visesti omaa asiaansa tai lohduttaa vaikeassa tilanteessa. Palautteetkaan eivät yleensä kos-ke hoitoa, vaan vuorovaikutusta ja kohtelua. Taideajattelun keinoin räätälöimällä voidaan yllättävän suoraan vähentää palvelun tarvet-ta tai sen kustannuksia.

Empatia-anarkismia!

– Miksi meidän on niin vaikea palvella toisia?

Olisi kapeaa ajatella, että tämä palkka vastaa tätä hommaa, ja sivuuttaa se, että voimme käyttää valtaamme tehdä asiat hyvin. Tarvi-taan rohkeutta nousta laitoskulttuuria vas-taan, Kuosmanen kehottaa.

– Empatia-anarkismia, Ikonen perään-kuuluttaa.

Omasta aineettomasta omaisuudesta ja-kaminen on hinattava arvostuksen huipulle. Palveleminen on helppoa, kun arvostaa työn-sä tulosta. Kaiken lähtökohtana on persoo-nan tunnistaminen.

Kulttuurinen vanhustyö tarvitsee USKALLUSTA, ARVOSTUSTA

Kulttuurinen vanhustyö pyrkii parantamaan ikäihmisen hyvinvoin-tia ja elämänlaatua tuomalla taiteen, luovuuden ja kulttuurin osaksi vanhustyötä ja sen kehittämistä. Kysimme muutamasta kunnasta, miten kulttuurinen vanhustyö on niissä järjestetty.

1. Kuka olet ja mitä teet?
2. Mitä kulttuurinen vanhustyö pitää sisällään kunnassasi?
3. Minkä koet suurimmaksi haasteeksi kulttuurisen vanhustyön toteuttamisessa?
4. Mikä työssäsi on palkitsevinta ja mikä vaikuttavinta?

Kirsi Rönkkö, kulttuurisuunnittelija, Kuopio

1. Olen toiminut tehtävässäni vuodesta 2011 saakka. Työni lähtökohtana on tar-jota ja kehittää kulttuuripalveluja niille, jotka eivät fyysistä, psyykkistä tai sosi-aalisista esteistä johtuen hakeudu, löydä tai pääse kulttuuri- ja taidepalvelujen pii-riin. Vastuualue on laaja, sillä Kuopiossa on noin 24 000 yli 65-vuotiasta.
2. Kuopiossa kulttuurista vanhustyötä teh-dään monipuolisesti eri kulttuuri- ja tai-delaitosten ja -toimijoiden, vanhuspal-veluiden, taiteilijoiden, järjestöjen se-kä vapaaehtoisten toimesta. Kuopios-sa toimii poikkihallinnollinen Kulttuu-ri vanhustyön tukena -työryhmä, joka hakee ammattitaiteilijoiden toteuttamia osallistavia kulttuuri- ja taidepainottei-sia toimintoja ikäihmisille palveluyksi-

köihin. Kuopio kuuluu valtakunnalli-seen Kulttuurisen vanhustyön Aili-ver-kostoon.

3. Ikääntyneiden kulttuuriset oikeudet ei-vät aina toteudu tasa-arvoisesti. Syynä ovat mm. taloudelliset tai maantieteelli-set seikat sekä henkilöstöresurssit.
4. Asiakkaiden sykähdyttävät ja pysäyttä-vät palautteet. ”Se ikään kuin meni sie-luun asti.” Vaikuttavinta on toiminta, jo-ka mahdollistaa läsnäolon ja asiakkaan arvokkaan kohtaamisen tarpeineen ja toiveineen, sellaisena kun hän juuri sii-nä tilanteessa on.

Satu Kokkonen, kulttuuritoiminnan koordinaattori, Seinäjoki

1. Olen tehnyt kulttuurista vanhustyötä Seinäjoen kaupungin palveluksessa vuo-

Kuvassa Kirsi Rönkkö ja DJ Nite.

desta 2015. Toimenkuvaani kuuluu kult-tuuritoiminnan ja koulutusten suunnit-telua ja kehittämistä, kulttuurivastaavi-en tukemista ja innostamista, Aili-ver-kostossa toimiminen yhdessä työpari-ni kanssa ja Armas-kulttuurifestivaalin tuottaminen. Tällä hetkellä työn alla on myös ikääntyneiden kulttuurihyvinvoin-tisuunnitelma.

2. Ikääntyneiden kulttuuritoimintaa jär-jestetään palveluasumiseen, kotihoidon ja etsivän vanhustyön asiakkaille sekä perusterveydenhuollon mielenterveys-palveluita käyttäville. Sisällöt voivat olla konsertteja, työpajoja, kulttuurikerhoja,

– Niin kauan, kun puhutaan syötettävistä tai autettavista, on vaikea nähdä asukkaan todellisia tarpeita. Asukkailla on nimet, joilla heitä kutsutaan, ja se viestii yksilöllisestä kohtaamisesta. Joskus kohtamiseen ja tarpeisiin vastaamiseen tarvitaan monenmoisia konsteja. Taiteen keinoin on mahdollista viestiä sanattomasti, luoda rauhaa muistisaira-
raan kaaokseen, ja joskus auttaa kuolevaa rakentamaan elämänsä kokonaiseksi, Kuomanen summaa. ♥

Taiteen käyttöä on implementoitu Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä Vuoksi-hankkeessa (2016-2019) hallituksen %-taiteen laajentamisen kärkihankkeessa (OKM&STM). Kärkihankkeen tavoitteena oli vakiinnuttaa taide- ja kulttuurilähtöiset palvelut osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita, suunnittelua, toimintaa ja seurantaan hyvinvointi- ja terveysvaikutusten vahvistamiseksi.
<https://minedu.fi/julkaisut>

Teksti: Eili Ikonen, organisaatiotaiteilija, Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä

A JA RESURSSSEJA

- räätälöityjä kulttuuriryhmiä tai yksittäisiä kulttuurikohtauksia kodeissa.
3. Kaupungin eri tulosyksiköiden välillä on paljon eroja toimintakulttuurissa. Toiselle itsestään selvät asiat ovat toiselle aivan vieraita. Usein joutuu taistelemaan ikääntyvien arvostuksen ja kulttuuristen oikeuksien puolesta organisaation sisällä. Resurssit tulevat myös vastaan.
 4. Parasta ovat yhteistyöstä syntyvät uudet palvelut, jotka palvelevat seinäjo-
kista ikäihmistä ja edistävät kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Itseäni on koskettanut eniten vuoteen vie-
reen viety kulttuuritoiminta, jossa syn-
tyy kohtaamisia liikkeen ja kosketuksen
avulla. Ihminen on mahdollista tavoit-
taa kulttuurin keinoin vielä silloinkin,
kun puhe- ja liikuntakyky ovat menneet.

Leena Nyqvist, kulttuurisuunnittelija, Vaasa

1. Olen toiminut Vaasan kaupungin kulttuurisuunnittelijana 11 vuotta. Tehtävänäni on luoda edellytyksiä taiteen ja kulttuurin omakohtaiseen tekemiseen ja kokemiseen. Tuotan ja järjestän tapahtumia, kehitän yleistä kulttuurityötä sekä pidän yllä yhteyksiä viranomaisiin, järjestöihin ja kulttuurilaitoksiin.

2. Meillä kulttuurista vanhustyötä tehdään virikeohjaajien toimesta korttelikerhoissa. Palvelutaloissa kulttuurinen toiminta on arkeen liittyvää hyvän elämän ylläpitämistä. Kulttuuri- ja kirjastopalvelut tuovat toimintaa palvelutaloihin ja avopuolelle erilaisilla tapahtumilla, koulutuksilla ja kotipalvelulla.
3. Suurin haaste on ehdottomasti arvostuksen puute. Vaasassa ei kannusteta kehittämään kulttuurisia palveluita ikäihmisille ja se näkyy selkeästi resurssien puutteena. Tilanteen parantamiseksi olemme perustaneet yhteiskehittämistyöryhmän, jossa on edustajia koulutuksesta, kulttuurista ja soten puolelta.
4. Palkitsevinta on nähdä ilo, riemu ja tunteiden kirjo, jonka kulttuuriset toimet saavat aikaan ihmisissä. Sote-alan työntekijät ovat itse havainnoineet kulttuurisen toiminnan vaikutuksen asiakkaisaan, siten olemme saaneet paremmin jalansijaa palvelutaloihin ja kotipalveluun.

Matti Selin, kulttuurituottaja, Rovaniemi

1. Työskentelen Rovaniemen kaupungilla vapaa-aika- ja ikäihmistien palvelujen yhteisenä kulttuurituottajana. Aloitin työt huhtikuussa 2018. Tuotan erilaisia tapah-

tumia kaupungin ympärivuorokautisen hoivan yksiköihin, ikäihmistien päiväkeskuksiin sekä matalan kynnyksen kohtaamispaikkoihin. Lisäksi olen mukana kehittämässä kulttuuriseen vanhustyöhön liittyviä toimintatapoja kuten Aili-verkostoa.

2. Vanhusten kulttuurisia oikeuksia ja hyvää elämää tuetaan tapahtumien, uusien toimintamallien ja kulttuurikirjaamisen keinoin. Esimerkkinä Rovaniemellä kehitetyistä toimintamalleista on Kunnan Pojat -rytmiorkesteri, joka tekee vuodessa noin 250 esiintymistä eri puolilla kaupunkia. Tavoitteena on myös tuoda kulttuurikirjaaminen osaksi RAI-tietojärjestelmää.
3. Taiteen, kulttuurin ja luovuuden huomiointi vanhustyössä vaatii eri toimijoilta uskallusta ja totuttujen toimintatapojen haastamista. Yksi tämän hetken suurista haasteista on ikäihmistien palveluiden resurssipula. Toiminnan kehittämiseksi ja uusien toimintatapojen omaksumiseksi ei enää välttämättä löydy aikaa ja jaksamista.
4. Hienointa on nähdä ja kuulla ikäihmistien kokemuksia silloin, kun jokin kulttuuritapahtuma on koskettanut heitä. Tällä hetkellä yksi vaikuttavimmista tapahtumista on kerran kuussa järjestettävät päivätaikaritilailähtö Potkurissa, jossa Kunnan Pojat soittaa vanhaa viihdemusiikkia.

Kulttuurinen henkilöprofiili RAI-LTC

Kulttuurisen henkilöprofiilin RAI-LTC avulla saadaan lisää tietoa ikääntyneiden tarpeista ja omista toiveista. Profiilin avulla tulee esille ikääntyneiden oma tilaus kulttuurille ja taiteelle. Kulttuurinen henkilöprofiili RAI-LTC ei korvaa muita tiedonkeruutapoja, kuten Elämän puu, Omakuvamonologi, huoneentaulut, vaan se tuo niillä kerätyn tiedon osaksi valtakunnallista tietojärjestelmää.

Viime vuosina keskustelu taiteen vaikutuksista terveyteen ja hyvinvointiin on kasvanut Suomessa. Taide on esillä yhä enemmän vanhusten hoitolaitoksissa. Kulttuuritoiminta ja taidepohjaiset menetelmät sekä niiden vaikutusten arviointi tulisi integroida osana kuntoutusta ja päivittäistä elämää pitkäaikaishoidossa.

Silva Siponkoski tutki vuonna 2017, onko RAI-LTC-järjestelmässä hyödyllistä tietoa, joka voisi tukea ikääntyneiden ihmisten kulttuurioikeuksien toteutumista ja taidepohjaisen vanhusten hoidon suunnittelu-prosessia. Siponkosken tutkimuksen mukaan RAI-LTC:n kyselylomakkeet sisältävät kysymyksiä, joita voidaan käyttää keräämään tietoja asiakkaiden mieltymyksistä, tavoitteista ja kulttuuritaustasta.

RAI-LTC-tiedot antavat mahdollisuuden tunnistaa vertaisryhmät ja yksilölliset taustat ammattien, ryhmien ja koulutuksen mukaan lajiteltuina. Tällainen tieto on jotain, jota ammattilaisten tulisi tutkia asukkaan etnisestä taustasta riippumatta.

Vuonna 2018 kulttuurisen vanhustyön valtakunnallinen Aili-verkosto aloitti Siponkosken tutkimuksen pohjalta kansallisen kehityshankkeen RAI-tietojen hyödyntäminen kulttuurisen vanhustyön tukena, Siponkoski kehitti yhdessä Aili-kuntien kirjaamisiantuntijoiden ja THL:n kanssa työvälineen RAI-järjestelmään: kulttuurinen henkilöprofiili RAI-LTC.

Kulttuurisella henkilöprofiililla nostetaan esiin jo olemassa olevia arviointitietoja uudella tavalla. Se kokoaa yhteen tiedon ikääntyneiden kulttuurisesta taustasta, tavoista, totumuksista ja tavoitteista. Tieto kertyy THL:n ylläpitämään laatuvertailutietokantaan osana hoitajien toteuttamaa lakisääteistä toimintakyvyn arviointia. Arviointitieto on ajantasaista ja siitä syntyy sekä yksilöllistä että valtakunnallista dataa.

Henkilöprofiili rikastaa merkittävästi olemassa olevan sote-datan hyödyntämistä. Profiili on tällä hetkellä pilotoinnissa kymmenessä kunnassa ja sen valtakunnallinen käyttöönotto on aikataulutettu ohjel-

Toimijuutta ja persoonaa tuetaan tiedolla, ei sattumalla: RAI-LTC tietokannan

hyödyntäminen kulttuurisen vanhustyön suunnittelussa, Silva Siponkoski (2017)

Siponkoski toimii Kulttuurikirjaamisen Raili-projektikoordinaattorina, Kulttuurisen vanhustyön Aili-verkostossa.

Siponkoski esittelee kulttuurista henkilöprofiilia kansainväliselle yleisölle World interRAI Conference 2020 -tapahtumassa Belgiassa 5.2.2020.

mistotuottajan kanssa helmikuulle 2020. Sen käyttäjinä on ensimmäisessä vaiheessa noin 22 000 ikääntynyttä. Tavoitteena on, että profiili tulisi kaikille ikääntyneille käyttöön riippumatta ohjelmistotuottajasta tai RAI-välineestä. ♥

AILI – Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön valtakunnallinen verkosto

AILI on kolmentoista kunnan verkosto (2016-), jossa vahvistetaan kunnissa toteutettavaa kulttuurista vanhustyötä ja kehitetään sitä valtakunnallisesti. Tavoitteena on edistää ikääntyneiden kulttuurisia oikeuksia ja oman näköisen arjen toteutumista.

Lue lisää <https://www.innokyla.fi/web/hanke7338>

Teksti: Merja Lankinen

Senioriklovnit rikastuttavat ikäihmisten arkea

Arjen yksinäisyys on yksi vanhustyön haasteista. Senioriklovnit tuovat taiteen ja kulttuurin kokemuksen henkilöille, joiden toimintakyky ei enää mahdollista kodin ulkopuolisiin tapahtumiin osallistumista.

Vuonna 2015 Setlementtiliiton Yhdessä mukana -projektissa kehitettiin senioriklovneria-menetelmä, joka vuotta myöhemmin juurrutettiin osaksi Hämeen Setlementin vapaaehtoistoimintaa. Se tarjoaa erilaisen vaihtoehdon löytävän vanhustyön kentälle.

Senioriklovnit ovat vertaistoiminnan ja klovnerian menetelmiin koulutettuja vapaaehtoisia, jotka haluavat tuoda iloa, väriä ja mukavia kohtaamisia ikääntyneiden arkeen ja kotiympäristöön. Vapaaehtoisuus keskityy yhteisöllisen vertaistoiminnan malliin, jossa painottuvat yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, setlementtityö ja vertaisuus.

Kohtaaminen ja läsnäolo pääosassa

Vuonna 2019 Senioriklovnit tavoittivat vierailuillaan 1600 ihmistä. Joukossa on ollut koti- ja palvelutalovierailuja sekä erilaisia tapahtumia Kanta-Hämeen alueella. Joitakin vierailuja on tehty myös esimerkiksi Tampereelle ja Helsinkiin. Klovnit ovat äärimmäisen suosittuja ja kysyntää vierailuille on enemmän kuin niitä pystytään ottamaan.

Vierailuilla ikäihmiset kohdataan heidän omista lähtökohdistaan. Kohtaaminen on aina uniikki ja muodostuu kyseisessä hetkessä tilanteen ja ihmisten mukaan. Senioriklovni voi ilahduttaa laulamalla, pienellä tanssilla, runolla tai tarinalla. Halutessaan asukas voi osallistua esimerkiksi tuttuun lauluun, mutta yhtä lailla vain kuunnella ja nauttia vierailusta.

KUVA: HÄMEEN SETLEMENTTI

Kutsu Senioriklovni kylään:

Miika Peltonen
miika.peltonen@hameensetlementti.fi
050 513 3352

Parhaimmillaan vierailu voi olla vaikuttava tapahtuma paitsi ikäihmiselle ja vapaaehtoiselle, myös paikalla olevalle työntekijälle. Joskus pelkkä läsnäolo ja kosketus ovat riittäneet tuomaan hymyn huulille tai saaneet asukkaan jopa puhumaan viikkojen hiljaisuuden jälkeen. Varsinkin tällaiset kohtaamiset jäävät mieleen taianomaisina ja koskettavina.

Kotivierailujen määrää halutaan kasvattaa

Vuodelle 2020 Senioriklovnien toiminnan kehittämisessä etsitään entistä tarmokkaam-

min erilaisia keinoja kasvattaa kotivierailujen määrää. Varsinkin palvelutalot ovat löytäneet Klovnit kiitettävästi, mutta haasteena on ollut tavoittaa yksin kodeissaan asuvat ikäihmiset ja heidän omaisensa tilaamaan kotivierailuja.

Tavoitteena on lisätä myös yhteistyötä kotihoidon ammattilaisten kanssa ja pohtia yhdessä, miten Senioriklovnit saisivat kontaktin hoitosuhteessa oleviin yksin asuviin ikäihmisiin. Unelmana tulevaisuudessa siintää tilanne, jossa Klovnien vapaaehtoistoiminta ja ammattityö toisiaan täydentäen tekevät ikäihmisten arjesta entistä rikkaampaa. ♥

Teksti: Miika Peltonen,
vapaaehtoistoiminnan koordinaattori,
Hämeen Setlementti

KOTI NIITYLLÄ

Astuessaan Palvelukoti Hopean toisen kerroksen Niittykotiin vierailija huomaa tullessaan ryhmäkodin nimen mukaisesti kylään, jossa on niitty. Käytävän seinillä vastaan tulevat niittykukat, bussipysäkillä istuvat kaksi rouvaa sekä monet muut maalaismaisemaan liittyvät asiat.

KUVA: HANNA NYHOLM

Niittykylän elämä on moninaista ja siihen kuuluu sekä ihmisiä että eläimiä.

Asukkaiden ja omaisten osallistaminen sekä toiveiden ja ideoiden kuuntelu on kiinteä osa Betesda-säätiön ja Palvelukoti Hopean toimintakulttuuria. Myös Niittykodin taide- ja maalausprojekti sai alkunsa omaisilta nousseen palautteen myötä. Projektin suunnittelu käynnistettiin alkuvuodesta 2019 pullan leipomisen yhteydessä asukkaiden kanssa keskustellen ajatuksella: ”Miltä Niittykodin tulisi näyttää?” sekä ”Mitä ja keitä niityllä asuu?”

Niityllä kuuluu olla lehmä, sieltä löytyy myös maitolaituri, josta haetaan lehmi-

Palvelukoti Hopea

sijaitsee Vantaan Myyrmäessä juna-

aseman vieressä. Betesda-säätiö sr:n omistamassa palvelukodissa on kolme kerrosta. Jokaisessa kerroksessa on 23 paikkainen ryhmäkoti. Hopean toisen kerroksen Niittykodissa asukkaat elävät kodinomaisessa ympäristössä ja osallistuvat arjen askareisiin toimintakykynsä mukaan. Niittykodissa ei ole vierailuaikoja vaan omaiset ovat aina tervetulleita vierailemaan sekä osallistumaan Niittykodissa asuvan omaisensa arkeen oman aikataulun mukaisesti.

<https://www.betsda.fi/fin/toimipaikat/palvelukoti-hopea/>

en tuottama maito kyläläisille. Kylässä täytyy ehdottomasti olla haikara, sillä haikarat tuovat kylään lapsia. Kukat ovat olennainen osa niittyä, ne tuovat iloa asukkailla väreilään ja kauneudellaan. Kylän kaksi rouvaa istuvat bussipysäkillä. Kylässä asuu kylälaisten lisäksi myös kaksi kissaa ja koira. Niityn laidalla kylälaisten elämää seuraa kylän laidalla metsässä asuva peura.

Niityn ja kylän toteutus käynnistyi lehmästä ja haikarasta. Matkan varrella seiniin on ilmestynyt lisää eläimiä sekä tupa, jossa ikkunoissa on pitsiverhot ja pelargoniat. Piennestä lähtenyt idea on kasvanut ja tuonut mukanaan uusia ulottuvuuksia. Vielä on valmistumassa kauppakuja, johon tulee muun muassa valokuvaamo, kukkakauppa sekä pesula.

Yhteisöllisyys, osallisuus ja ekologisuus

Maalausprojekti on toteutettu työntekijöiden, asukkaiden sekä omaisten yhteistoimintana. Seinämaalausten päävastuu on ollut yhdellä työntekijällä, joka on toteuttanut ideat maalaamalla ne asukkaiden kanssa seinille. Jokainen Niitytkodin asukas on päässyt osallistumaan projektiin omien taitojen, kykyjen sekä voimavarojen mukaan. Projektin toteutukselle ei ole ollut erillistä työaikaressurssia, vaan kaikki on tehty arjen askareiden lomassa.

Niityn luominen maalauksineen sekä oheistarvikkeineen on toteutettu pienellä budjetilla, hyödyntäen kierrätysmateriaaleja kuten varastossa olevia maaleja ja erilaisia tarvikkeita. Omaiset ovat osallistuneet hankintoihin ja vastaan on otettu myös lahjoituksia, kuten kulmasohva, jossa asukkaat voivat nauttia maalausmaisemasta ja tunnelmasta.

Enemmän kuin seinämaalaus

Maalausprojektin merkitys on paljon suurempi kuin kukaan osasi alussa kuvitella. Iloa ja väriä tuottavien seinämaalausten lisäksi projekti on yhdistänyt koko Niitytkodin yhteisöä; asukkaita, omaisia ja henkilökuntaa. Suunnittelu, toteutus ja tuloksista nauttiminen ovat yhteisen työn tulosta, kaikkien yhteinen juttu. Myös työyhteisön näkökulmasta projekti on tuottanut positiivisia

Suuri merkitys myös henkilökunnalle

Niitytkodin maalausprojekti on ollut monella tapaa merkityksellinen asukkaiden ja omaisten lisäksi myös henkilökunnalle. Kaikkien yhteinen projekti on luonut uutta ja piristävää otetta sekä näkökulmaa työntekijöiden normaaliin työarkeen. He ovat saaneet mahdollisuuden osallistua sekä osallistaa koko yhteisöä.

Työntekijät ovat kokeneet projektin lisänsä Niitytkodin yhteisöllisyyttä ja lisäksi työntekijät ovat löytäneet yhteisen toiminnan kautta asukkaista sekä toisistaan taitoja, jotka eivät aiemmin ole näkyneet arjessa. Kaikilla on ollut mahdollisuus tuoda omaa osaamistaan ja mielenkiinnon kohteitaan yhteiseen tekemiseen. Osa on päässyt hyödyntämään vanhaa maalausharrastusta, toiset ovat päässeet näyttämään taitonsa ompelemalla somisteita. Joillekin on ollut ominaista ideoida ja jotkut ovat osallistuneet tarvikkeiden hankintaan.

Niitytkodin arki on muuttunut aktiivisemmaksi mielekkään tekemisen myötä. Seinillä olevat maalaukset synnyttävät tarinoita ja kutsuvat muistelemaan. Asukkaat ovat maalausten ja muistelun avulla päässeet kertomaan lapsuudestaan, nuoruudestaan sekä ajasta, kun heidän lapsensa olivat vielä kotona. Kertomusten kautta henkilökunnalle on avautunut uusi väylä oppia tuntemaan asukkaita ja heidän historiansa paremmin. ”Muistelu maalausten avulla on ollut loistava paluu menneisyyteen” kertoo **Sanda Väärtnöu**.

Maalausprojekti ja sen tulokset ovat erittäin hyvä esimerkki siitä, kuinka avoimuudella, rohkeudella ja ennakkoluuttomalla otteella voidaan saada pienellä panoksella valta hyöty, joka kantaa hedelmää vielä pitkälle varsinaisen projektin päättymisenkin jälkeen.

KUVA: PILVI-MARIKA RANTANEN

Helka on pysähtynyt hetkeksi levähtämään niityn laidalle.

vaikutuksia, yhdessä tekeminen on vahvistanut työntekijöiden tiimihenkeä, ja he ovat löytäneet uudenlaisen toiminnan kautta uusia vahvuuksia sekä itsestään että toisistaan.

Niitytkodin maalausmaiseman vaikutukset kantavat hedelmää myös varsinaisen maalausprojektin jälkeen. Kuvat seinissä houkuttelevat pysähtymään ja nauttimaan tunnelmasta. Maalaukset, koristeet sekä tarinat toimivat muistelun välineenä ja luovat iloista mieltä asukkailleen. Kuville on mukava keksiä tarinoita ja tarinat muuttavat muotoaan kertojista ja kuuntelijoista riippuen. ♥

Teksti: Hanna Nyholm, kansalaistoiminnan kehittämispäällikkö, Betesda-säätiö ja Pilvi-Marika Rantanen, esimies ryhmäkoti Niitytkoti / Palvelukoti Hopea, Betesda-säätiö

Tanssissa kulkevat MIELI, KEHO JA TAITO YHDESSÄ

**Miten taiteen tekeminen muuttuu ikääntymisen myötä?
Miten suhtautua oman taiteilijauran päättymiseen ja sen
tuomiin muutoksiin?**

*Liisa Palin
vuonna 1972
Aleksanterin
Teatterin harjoitussalissa. Kuva
kotialbumista.*

Lähes kaksi vuotta sitten **Liisa Palin** lupoi Lauttasaaren asunnostaan ja muutti Näyttelijäkoti Thalian Torppaan. Vaikka muuttaminen on vaatinut sopeutumista, hän ei ole vielä katunut päätöstään.

– Näyttelijä-legenda **Maija Karhi** sanoi minulle aikoinaan: ”Lizinka tule tänne tarpeeksi aikaisin”, kertoo Palin ja herkistyy. – Se tarkoittaa, että on vielä kondiksessa. Pystyy tekemään muuton ja ns. kuolinsiivouksen vanhassa kodissa. Tunnen myös kiitollisuutta tässä muutoksessa ja olenhan täällä ns. omieni joukoissa.

Liisa Palinille kertyi työvuosia Kansallisoopperassa noin viisikymmentä. Osittain päällekkäin tanssiuransa kanssa hän toimi pedagogina. Eläkkeelle tanssijattaren työstä hän jäi 1987, mutta jatkoi vakituisena balettiopettajana Kansallisoopperan balettiopilaitoksella 68 vuotiaaksi, vuoteen 2013 asti.

– ”Kovuuden” kestämistä vaaditaan, niin koulutuksen kuin uran aikana. Puhutaan työstä, jonka edessä on taivuttava monen. Ammatti on yhtä kilvoittelua, mutta en vaihtaisi pois, kuvailee Palin ammattiaan.

– Pedagogin tehtävästä olen saanut kaikin eniten. Olen tuntenut vuorovaikutusta, saanut arvostusta ja voinut olla avuksi. Arvostan kollegoitteen työtä, mutta tässä ammatissa osaamisen alueita on useita. Olen edelleen tiedonhaluinen pedagogi, enkä voisi opettaa ilman omaa tanssijakokemustani. Menen sinne, missä minua tarvitaan, jatkan siis oman jaksamiseni rajoissa.

Kohokohtani urallani

– Omana tanssija-aikana hienointa oli hyvä ensemble-työskentely, hyvät harjoituttajat ja koreografit kuten **Mats Ek**. Myös työtovereitten kannustus oli arvokasta, muistelee Palin.

– Aikanamme venäläisen baletin vaikutus oli pohjana koulutukselle, ja se varmasti vaikutti ohjelmiston valintojen kokonaisuuteen. Arvostan venäläisen koulun kehityksen kaarta, baletin harjoittajia sekä tyyliä ja tarinankerronnan taitoa.

– Itse pidin aina eniten vahvoista karakteri- eli luonnerooleista, joissa pystyi paremmin tuomaan esille tunnetta ja liikettä.

En halunnut hinnalla millä hyvänsä edetä uralla.

Palinille on aina ollut tärkeää myös olla äiti. Kotielämän asettaminen samalle tasolle työuran kanssa ei ollut hänelle vaikeaa. Yhteisten etujen puolesta, kuten oikeudesta palkalliseen äitiyslomaan, hän joutui kuitenkin taistelemaan ja menemään jopa oikeuteen asti. Se kannatti, koska epäkohta korjautui ja Kansallisoopperan baletin siirryttyä Suomen Näyttelijäliiton alaisuuteen moni muukin ammatillinen asia parantui. Näyttelijäliiton jäsenyys on mahdollistanut pääsyn nykyiseen asuinpaikkaan Thalian Torppaan.

Uudessa balettikirjassa **Illuusio näyttämöllä – Baletin lumo ja todellisuus** (Liisa Palin – Merja Tuohimaa 2018, Docendo) Palin on tuonut esille myös balettimaailman raadollisuuden ja vallankäytön teattereissa, joista puhuminen on edelleen tabu.

– Monet ammatilliset asiat etenevät vieläkin hitaasti. Työkulttuuria ei yksi ihminen

Näyttelijäkoti Thalian Torppa

sijaitsee meren tuntumassa Helsingin Munkkiniemessä. Kiinteistö valmistui vuonna 1958. Taiteilijatalon toteutti teatterineuvos-näyttelijä **Jalmari Rinne**. Hän huolehti

voimakkaasti näyttelijöiden ja tanssijoiden työsuhte-, sosiaali- ja eläkkeelle jäämisen turvasta.

60-vuotias Thalian Torppa antaa vanhuuden turvan Suomen Näyttelijäliiton jäsenille. Thalian Torpassa ei ole tarjolla hoivapalveluita, vaan asuminen perustuu omatoimisuuteen. Yhteiset tilat ja tilaisuudet luovat yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

thalia.fi/asuntokohteemme/thalian_torppa/

pysty muuttamaan, siihen tarvitaan toimiva johto ja koko työyhteisö.

Jääkö taiteilija ikinä eläkkeelle

– En ole vielä kokonaan eläkkeellä, jatkan nuorten tanssijoiden tukemista. Pedagogina oleminen on kasvattanut myös minua itseäni. Olen oppinut näkemään, miten lahjakkuus on ja voi olla niin erilaista, Palin pohtii.

”Oma keho instrumenttina yhdessä mielen ja hallitun koordinaation kanssa ovat tanssin edellytyksiä”

*– Illuusio näyttämöllä
– Baletin lumo ja todellisuus*

Tanssissa mieli ja keho kulkevat yhdessä. Mieli vaikuttaa kehon toimintaan. Hyvä suhde fysioterapeuttiin ja kehon palautuminen ovat tärkeitä. Palinin mukaan baletin alalla ei valitettavasti tarpeeksi tunneta sanaa palautuminen. Nuoret tanssijat hakeutuvat lomansakin aikana kursseille. Tärkeä harjoittelun ja näytäntökauden rytmitys säästäisi monelta vammalta.

– Hyvä yhteistyö nuoren tanssijan, opettajan ja fysioterapeutin kanssa lisää motivaatiota ja kykyä ottaa vastaan palautetta. Kodin merkityksellä on myös suuri vaikutus, Palin sanoo.

Taiteen tekeminen ikääntyessä

– Omalla kohdallani tanssijan urasta luopuminen ei ollut vaikeaa, koska minulle aukeni kiinnostus pedagogin työhön. Koko uran aikana ryhmätanssijan rooli oli keholle ranskempaa kuin sooloesitykset, joissa pääsi aina välillä lepäämään. Loppuvaiheen roolihaasteissa kropani ei enää kestänyt, ja opera-

tioita jouduttiin tekemään, Palin muistelee.

Tanssiuran ja kotitöiden viedessä kaiken ajan ei muille taideharrastuksille jäänyt aikaa. Tanssijan ammatti kasvatti kuitenkin taidenälkään ja opetti nauttimaan myöhemmin muusta taiteesta. Ennen kaikkea kuvataiteista.

– Tanssissa ja kuvassa on samaa kiehtovuutta: tila, rytmi, värit, tyyli, mielikuvitus ja ainutkertaisuus. Nautin myös nykytanssin tekniikasta, dynamiikasta ja taidosta, jotka vievät minut jonnekin uuteen, Palin miettii.

Vanhuuteen varautuminen

– Kaikki turha kama pitäisi siivota pois ympäriltä hyvissä ajoin. Olen sitä tehnyt muuttaessani pienempään asuntoon, mutta vielä riittää siivoamista. Omasta terveydestään täytyy pitää huolta ja liikkuu enemmän. Tu-

levaisuutta miettiessä on tietenkin huoli siitä, millaisessa maailmassa omat läheiset kohtaavat maailman muutokset ja miten heidän käy.

– Se että jaksaisi olla aktiivinen ja kiinnostunut, haltioituisi uusista asioista. Oppisi hyväksymään omat mokansa ja antamaan itselleen anteeksi. Niin vanhaksi ei tule, ettei opi jotain uutta.

Myös tanssialan kehitys ja ongelmat mietittyvät Palinia. Nuorten tanssijoiden balettikoulutuksen haasteet, työnsaannin mahdollisuudet Suomessa ja maailmalla pitkän vaativan koulutuksen jälkeen. Taiteilijoiden patkätöiden suhde mahdolliseen tulevaan eläkkeeseen. Tanssinopettajien ja valmentajien koulutus, sillä he ovat avainasemassa nuorten kanssa työskennellessään. Avoin taiteidenvälinen keskustelu on tervetullutta! ♥

Kuka

Liisa Palin

Ammatti: baletti-tanssijatar ja -pedagogi

Ikä: 74 vuotta.

Liisa Palinin ura kattaa 10 vuoden koulutuksen Suomen Kansallisoopperan balettikoulussa ja 22 vuotta tanssijana Kansallisbaletissa. Eläkkeelle tanssijattaren työstä hän jäi 1987.

Hän jatkoi pedagogina aina 68 vuotiaaksi, vuoteen 2013 asti ja tekee töitä pedagogina vielä edelleen jonkin verran. Kaikkiaan työura Kansallisoopperassa kesti noin 50 vuotta.

KUVA: MERJA LANKINEN

Pitkän uran Suomen Kansallisbaletissa tehnyt tanssitaiteilija Liisa Palin Thalian Torpassa joulukuussa 2019.

Liisa Palin toimii myös Pro Dance-yhdistyksen hallituksessa, jonka toiminta on ollut pitkäaikaista, monin eri tavoin ja apurahoin tanssitaiteita tukevaa.

MIESVANHUUS VALKOKANKAALLA

Tämä teksti lähti tekeytymään, kun elokuvakerho Reel Lahti pyysi minua alustamaan David Lynchin *The Straight Story*sta (1999). Kirjoitan siitä ja muutamasta muusta vanhuusaiheisesta elokuvasta.

Taiteilijaelämäkerrassaan *Tilaa unelmoida* (2018) Lynch kutsuu *The Straight Story*a kokeellisimmaksi elokuvakseen. Siinä missä hänen tunnetuimmat työnsä – esimerkiksi tv-sarja *Twin Peaks* – ovat unenomaisia ja surrealistisia, tämä tarina on suoraa kikkailematonta kerrontaa oikeasti eläneen Alvin Straight -nimisen miehen tempauksesta, kuvattu oikeilla tapahtumapaikoilla, tehty vailla taka-ajatuksia. Lynch tuli kokeilleeksi, osaako hän tehdä ”tavallisia” kertomuksellisia elokuvia, ja kyllä hän osasi.

Kertomus käynnistyy, kun Alvin (73 v) lähtee tapaamaan aivohalvaukseen sairastunutta veljeään, jonka kanssa välit ovat katkenneet. Matkaa on paljon, autoa ei ole, taival tahtuu päältä ajettavalla ruohonleikkurilla.

Alvin on itsellinen ja itsepäinen. Lääkärin varoituksista hän ei piittaa, makkara maistuu ja sikari savuaa. Kun pienoistraktori lakkoilee, Alvin kieltäytyy tarjotusta autokyydistä, sanoo hoitavansa hommansa omalla tavaltaan. Toisaalta hän suhtautuu sympatialla toisiin ihmisiin, niin tuttuihin kuin tuntemattomiin. Ja niin häneenkin suhtaudutaan. Ihmiset ovat sittenkin hyviä toisilleen, tuntuu elokuva väittävän.

Tie on yksi elämänkulun metafora. Tien päällä Alvin kelailee elämäänsä ja summaa ajatuksensa vanhuudesta. Hyvää vanhuudessa on se, että on oppinut erottamaan jyvät akanoista ja osaa jättää joutavan omaan arvoonsa. Huonoa taas on, että liiankin hyvin muistaa menneen elämän kipukohdat.

Vanhuutta kuvataan kauniisti, muttei kaunistellen. Tosin turhankin monta auriongonnousua, sadonkorjuunäkymää ja iltanuotiota on filmille tallentunut – hivenen kliseistä elämänkulun kuvastoa.

Alvin pääsee perille, veljensä luo. Sanoja ei juuri vaihdeta, hiljaisuus puhuu puolestaan. Tien päässä aletaan olla, joten kamera kääntyy lopuksi tähtitaivaaseen. Tämä voi viitata myös siihen, että Alvinia esittävä **Richard Farnsworth** oli elokuvaa tehtäessä kuolemansairas ja ampui pian itsensä.

Alvinin veljenä piipahtanut **Harry Dean Stanton** teki sittemmin upean nimiroolin miesvanhuutta ruotivassa *Luckyssa* (2017).

Siinä aika etenee syklistä, päivät kulkevat samoja latuja. Aamu alkaa tupakalla, maitolasillisella ja joogalla, aina viisi liikettä ja 21 toistoa. Sitten Lucky köpittelee kahvilaan ja kauppaan, polttaa paljon ja ratkoo ristisanoja. Päivän päätteeksi pari paukkua ja pikkupuhetta baarissa.

Vanhan liiton yrmeä mies löytää itsestään empatiaa ja elämänmyönteisyyttä.

Moiset rutiinit kannattelevat, mutta yhtenä päivänä vanhalta mieheltä katoavat jalat alta. Lääkäri ei löydä sille selitystä, muusta se ei voi johtua kuin vanhuudesta itsestään.

Tässäkin elokuvassa seipitteellinen ja reaalityökalu limittyvät. Stanton, joka oli myös muusikko, esittää paitsi Luckya myös itseään. Kuin käsikirjoituksen ulkopuolelta tulee kohta, jossa hän puhkeaa haikeaan joutsenlauluun. Sitten hän saarnaa baarissa tavalla, joka tuntuu tiivistävän paitsi roolihenkilön myös näyttelijän oman elämänfilosofian: kaikki katoaa, mitään ei jää jäljelle, mutta se on hyväksyttävä ja sille on hymyiltävä. Lopussa 91-vuotias näyttelijä katsoo kameraan ja katsomoon, hymyilee ja hyvästelee. Hän kuoli kaksi viikkoa ennen elokuvan ensi-iltaa.

Fredrik Backmanin kirjaan perustuvaa ruotsalaiselokuva Mies joka rakasti järjestystä (2015) en ole nähnyt, teatteriversion kylläkin. Sen kovin karrikoitu mieskuva saa sävyjä, kun selviää, että mies on rakastanut muutakin kuin järjestystä. Vaimon vammautuminen oli saanut hänet kovettumaan ja koteloitumaan. Lopusta saadaan onnellinen kuvaamalla äksyn naapurikyttäjän sulamista. Hän oppii sietämään ja suvaitsemaan

toisia ihmisiä, pääsee heidän lähelleen. Säännöistä ei sentään tingi, estelee jopa häntä itseään hakevaa ambulanssia ajamasta pihalle.

Järjestystä rakastavaa miestä esittävä **Rolf Lassgård** on vanhan jääräpään roolissa myös tv-elokuvassa Matkan pää (2018), joka perustuu **Leif G. W. Perssonin** rikosromaanin.

Eläkkeellä oleva poliisi Lars Martin Johansson saa aivoinfarktin ”Ruotsin parhaan makkarakioskin” edustalla. Kuntoutus ei ota onnistuakseen, sillä Johansson on ”haluton vaihtamaan elämän käsin kosketeltavat nautinnot epämääräiseen ’terveellisyyteen’” – **Antti Eskolan** sanontaa lainatakseksi. Miehellä on vastassaan paljon suurempi paha kuin oma surkea ruumiinkunto: kauan sitten tapahtunut tytön raiskaus ja murha. Sen Johansson selvittää ja pääsee kuin palkinnoksi hirvimetsälle, missä menehtyy. ”Tämän kauniimpaa ei voi olla maan päällä” hän ehtii (kirjan mukaan) ajatella hetkeä ennen kuolemaansa.

Näissä melankolian sinertävissä sävyissä ovat monet muutkin miesohjaajat kuvanneet miesvanhuutta. Jopa vanha kovanaama **Clint Eastwood** on pehmentynyt ja tehnyt useitakin ”viimeisiä elokuviaan”, joissa hänen itsensä esittämä vanhan liiton mies on ensin

yrmeässä oppositiossa nykyajan kotkotuksia kohtaan, mutta löytää sitten itsestään empatiaa ja elämänmyönteisyyttä.

Klaus Härön Tuntemattoman mestarin (2019) voisi liittää samaan sarjaan. Siinä **Heikki Nousiainen** on kaavoihinsa kangistunut taidekauppias, joka ennen kuolemaansa oppii katsomaan asioita myös muiden näkökulmasta.

Näiden elokuvien tyyliä ja taiteellisuutta ansioissa on eroja, mutta kaikkien voisi sanoa edustavan ”gerontologista realismia”. Vanhuus on niissä – kuten useimmiten myös elävässä elämässä – yhdistelmä vastakohtaisina pidettyjä piirteitä: haurautta ja vahvuutta, sairautta ja terveyttä, avuttomuutta ja toimijuutta, irtaantumista ja aktiivisuutta, itsellisyttä ja toisista välittämistä, jäärä- ja pystypäisyyttä, yksinäisyyttä ja yhteisöön kiinnittymistä, karuutta ja hyvyyttä, elämänjanoa ja sen sammumista.

Gerontologisesti epärealistista on se, että Luckya lukuun ottamatta näiden elokuvien vanhat miehet ovat kovin nuoria käydäkseen jo kuolemaan. ♥

Teksti: Antti Karisto

SOSIAALINEN KUOLEMA VANHUUDESSA

Sosiaalisesta kuolemasta puhutaan silloin, kun ihminen tai ihmisryhmä jätetään normaalin sosiaalisen vuorovaikutuksen ulkopuolelle.

Sosiaalinen kuolema voi kohdata myös vanhoja ihmisiä sekä yksilöinä että väestöryhmänä. Vanha ihminen saatetaan sivuuttaa hänen elämänsä liittyvässä päätöksenteossa ja vanhat ihmiset voivat ryhmänä kokea olevansa yhteiskunnallisen päätöksenteon ulkopuolella.

Olemme tehneet Tampereen yliopistossa Vanheneminen ja sosiaalinen hyvinvointi (SoWell) -tutkimusta vuodesta 2018 alkaen. Tutkimme ikääntyneen väestön hyvinvointia, jota on lähestytty mm. teemahaastattelujen kautta. Teemahaastatteluja tehtiin alkuvuodesta 2019 yhteensä 36 ihmisen kanssa vanhustenhoidon kriisikeskustelun käydessä kuumimmillaan.

Valvira oli sulkenut lukuisia asumispaikkoja ja kiivastakin sananvaihtoa käytiin esimerkiksi hoitajamitoituksesta ja hoivaan liittyvästä suuryhtiöiden voitontavoittelusta. Asiantuntijat pitivät juurisyyntä huonoon tilanteeseen vanhustenhoitoon käytettävän rahan rajua ja pitkään jatkunutta alimitoitusta.

Professori **Teppo Krögerin** mukaan meiltä puuttuu vanhustenhoidosta vuositasolla miljardi muihin Pohjoismaihin verrattuna. Professori **Marja Jylhän** mukaan ky-

se on puhtaasti arvovalinnasta – me suomalaiset emme jostakin syystä ole valmiita rahottamaan ikäihmisten hoivaa tarvittavassa määrin.

Miltä tällainen tilanne mahtaa tuntua eläkeikäisistä ihmisistä? Täytyvätkö jopa sosiaalisen kuoleman kriteerit, kun yhteiskunta ei ole halukas panostamaan tietyn väestöryhmän hyvinvointiin?

*”Vaivaistalon”
pelko on palannut
vahvana.*

Sosiaalisen kuoleman osatekijät

Sosiaalisen kuoleman on nähty syntyvän kolmen ilmiön yhteisenä lopputuloksena. Siihen liitetään sosiaalisen identiteetin menettäminen, sosiaalisen osallisuuden menettäminen

ja särkyvään kehonkuvaan liittyvät sosiaaliset menetykset.

Kaikki nämä elementit olivat tunnistettavissa vanhojen ihmisten haastattelupuheissa. Sosiaalisen identiteetin ja osallisuuden menettäminen näkyi ihmisten puheissa monin tavoin. Monet pelkäsivät tulevaisuudessa siirtävää huonon toimintakyvyn aikaa, joka johtaisi suureen riippuvuuteen toisista ihmisistä. Mahdollista pitkäaikaishoidon aikaa kuvattiin riutumisenä ja sängyn päällä makaamisena toisten tehdessä vaipanvaihtoja ja työntäessä lusikalla ruokaa suuhun.

Puheista näkyi selvästi pelko oman toimijuuden ja osallisuuden kadottamisesta. Ajateltiin, että pitkäaikaishoidossa muutetaan subjektista toiminnan kohteeksi ja ihmisyyksilönä toisille yhdenkädenkäden. Toisin sanoen särkyvän kehonkuvan vuoksi menetetään sosiaalinen identiteetti ja osallisuus, eikä sellaista elämää nähty elämisen arvo-

Vanheneminen ja sosiaalinen hyvinvointi (SoWell) -hankkeen

lähtökohtana ovat ikääntyvien omat käsitykset hyvinvoinnista sekä tiivis yhteistyö järjestötoimijoiden ja viranomaisten kanssa. Tavoitteena on tuottaa sosiaalisesta hyvinvoinnista uutta tietoa, jota kunnat, järjestöt ja muut toimijat voivat käyttää ikäihmisten hyvinvoinnin parantamiseksi. Lisäksi haluamme herättää keskustelua sosiaalisen hyvinvoinnin eri merkityksistä ja tuoda esiin vanhuuden moninaisuutta ja ikäihmisten erilaisia elämäntilanteita.

Hanke toteutetaan Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa ja Gerontologian tutkimuskeskuksessa (GEREC) osana Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikön (CoEAgeCare) toimintaa. Hanketta rahoittaa Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiö. Lisätietoa <https://research.uta.fi/sowell/>.

sena. Monet ottivatkin puheeksi eutanasian mahdollisena ratkaisuna omalla kohdallaan.

Huomionarvoinen seikka oli, että tällaisen omakohtaisen sosiaalisen kuoleman nähtiin aina väijyvän jossakin tulevaisuudessa. Sitten, kun toimintakyky heikkenee rajusti. Sitten, kun ollaan toisten avun varassa. Sitten, kun oma itsenäisyys on menetetty.

Sen sijaan vanhoista ihmisistä väestöryhmänä puhuttaessa sosiaalisen kuoleman katsottiin jo tapahtuneen. Tuotiin esiin, kuinka yhteiskunta ei vastaa vanhojen ihmisten palvelutarpeisiin, vaikka ne hyvin tiedetäänkin. Epäiltiin, että nuoremmat sukupolvet näkevät vanhat välttämättömänä pahana ja yhteiskunnan rasitteena. Joku puhui vanhoista ihmisistä huutolaisina, jotka annetaan hoidettavaksi sille, joka sen halvimalla tekee. Näyttää siltä, että ”vaivaistalon” pelko on palannut vahvana vanhojen ihmisten keskuuteen. Näissä puheissa oli varmasti kuultavissa

kaikuja haastattelujen aikaan vellovasta vanhustenhoitokeskustelusta.

Nyt on Lasarusten aika

Tutkimuksessamme monet ihmiset puhuivat vanhuudesta sosiaalisen kuoleman kriteerit täyttävällä tavalla. Jotkut näkivät vanhojen ihmisten aseman hyvänäkin, mutta valtaosalla siihen liittyi ongelmia.

Hätkähdyttävää oli kuulla toistuva toive eutanasiasta silloin, kun itsenäisyys on menetetty ja ollaan toisten avun varassa. Puheista kuuluu omillaan pärjäämisen eetos ja viime vuosikymmeninä vanhuuskuvaan hiipinyt aktiivisuuden ja ”onnistuneen ikääntymisen” vaatimus. Itsenäisyyden menetys koetaan epäonnistumisena ja sosiaalisen kuolemana.

Tilanne tuntuu kovin julmalta varsinkin, kun muistamme elämän väistämättömät perustotuudet – me olemme haavoittuvia olen-

toja ja tosiasiallisesti täydellisen riippuvaisia toisistamme koko elämäme ajan. Ikuisen nuorekkuuden ja aktiivisuuden vaatimus työntää alati kasvavaa väestönosaa kohti sosiaalista kuolemaa.

Meistä valtaosa muistaa varmasti Lasaruksen Uuden testamentin kertomuksista. Lasarus oli kuollut, mutta Jeesus herätti hänet kuolleista. Sosiaalisesti kuolleen voi palauttaa elävien kirjoihin ilman ihmetekoja. Vanhojen ihmisten kohdalla riittää, kun palautetaan oikeus luonnolliseen ikääntymiseen ja tunnustetaan tuo oikeus riittävällä vanhustenhoidon resursoinnilla. Kenenkään ei pidä hävetä luonnollista avun tarvettaan. Eihän? ♥

Teksti: Jari Pirhonen, tutkijatohtori,
Tampereen yliopisto ja
Gerontologian tutkimuskeskus

Hoivan paikallisuudesta ja sukupuolittuneisuudesta TULEE PUHUA

Työn ja perheen yhteensovittaminen on eräs median vakioaiheista. Keskustelua on käyty runsaasti ruuhkavuosien kuormittavuudesta sekä perhevapaiden uudistamisesta. Vähemmälle huomiolle on jäänyt, että yhä useammalle työn ja perheen yhteensovittaminen merkitsee ruuhkavuosien sijasta tai sen lisäksi työssäkäynnin yhdistämistä iäkkäiden omaisten hoivaamiseen.

Jo nyt merkittävä osa työssäkäyvistä huolehtii työn ulkopuolella toisesta aikuisesta henkilöstä, joka tarvitsee apua esimerkiksi korkean iän, vamman tai sairauden vuoksi. Väestön ikääntyessä ja palveluiden kohdistuessa yhä enemmän vain kaikkein iäkkäimmille on todennäköistä, että tulevaisuudessa yhä useampi tulee työssäkäynnin ohella hoivaamaan iäkkäitä omaisiaan. Tämän vuoksi onkin tärkeää pohtia, millaista hoivan tulevaisuutta rakennamme. Millaisia mahdollisuuksia palvelujärjestelmä luo työssäkäynnin ja hoivan yhteensovittamiselle, ja miten hoivaa jaetaan tulevaisuudessa?

Väitöskirjassani tutkin paikallisuuden roolia siinä, miten naiset voivat yhdistää työssäkäyntiä ja hoivaa Jyväskylässä. Olin kiinnostunut erityisesti siitä, miten paikallinen hoivapolitiikka suhteutuu kansalliseen, mutta miten sillä on myös omat, paikalliset erityispiirteensä. Tätä tutkiakseni analysoin paikallista lastenhoitoa sekä iäkkäiden hoivaa koskevia asiakirjoja.

Tutkin paitsi paikallista hoivapolitiikkaa niin myös sitä, millaiset arkiset tunteet ja käytännöt ohjaavat naisten työtä ja hoivaa koskevia valintoja, ja miten nämä valinnat kytkeytyvät paikallisuuteen. Näitä tutkiakseni analysoin työssäkäyvien pienten lasten äitien sekä iäkästä omaistaan hoivaavien naisten ryhmähaastatteluaineistoja.

Väitöstyöni lähtökohtana toimivat paikallisuus ja hoivan sukupuolittuneisuus. Naiset kantavat yhä merkittävän osan kotien hoivavastuista. Niin paljon kuin sukupuoliroolit ovat monessa asiassa muuttuneetkin viimeisten vuosikymmenten aikana, hoivan sukupuolittuneisuuden purkaminen näyttää monelta osin olevan hidasta.

Tulokset osoittavat, että Jyväskylässä paikallinen hoivapolitiikka on kehittynyt kohti palveluiden laajempaa markkinoistumista sekä yksilöiden ja perheiden kasvavaa hoivavastuuta. Nämä kehityskulut eivät suoraan tähtää eriytyneisiin sukupuolirooleihin,

mutta toimivat usein naisille lankeavaa hoivaroolia vahvistaen. Palveluiden kasvava markkinoistuminen sekä yksilöiden valinnanvapautta korostava politiikka voi myös johtaa syveneviin jakoihin naisryhmien välillä, sillä perinteisesti tällainen politiikka on hyödyttänyt erityisesti keskiluokkaisia naisia.

Hoivaamista koskevat ihanteet olivat melko yhdenmukaisia analysoimissani haastatteluaineistoissa. Haastatteluissa tavat tehdä hoivaa rakentuivat usein itsestään selviksi moraaliksiksi velvollisuuksiksi. Moraalista velvollisuutta korostettiin myös ja joiltain osin erityisesti niissä tilanteissa, joissa suhde hoivattavaan omaiseen kuvattiin haastavaksi.

Tulevaisuudessa yhä useampi työssäkäyvä hoivaa iäkkäitä omaisiaan.

Haastateltavien esittämien kuvausten voi nähdä heijastelevan paitsi haastateltavien henkilökohtaisia tunteita niin myös laajempia hoivaan liittyviä kulttuurisia ihanteita sekä hoivaan liittyviä sukupuolittuneita odotuksia. Keskustelujen voi nähdä peilaavan myös kansallisen tason ihanteita, jossa erityisesti iäkkäiden vanhempien tyttäret kohtaavat kulttuurisia odotuksia osallistua vanhempiensa hoivaan.

Sukupuolittuneisuus näkyväksi

Hoivan sukupuolittuneisuutta nostettiin esiin ja sitä kyseenalaistettiin haastatteluaineistossa vain harvoin, ja se oli laajalti näkymätön myös analysoimissani asiakirjoissa. Tämän voi nähdä heijastelevan tyypillistä puhetapaa tasa-arvosta, jossa oletamme, että paras tapa edistää tasa-arvoa on vaieta niistä asioista, jotka ylläpitävät epätasa-arvoa. Hiljaisuus hoivan sukupuolittuneisuuden ympärillä voi kuitenkin toimia myös sukupuolittuneita rakenteita piilottaen, sekä hanka-

Tiina Sihdon
yhteiskunta-
politiikan alan
väitöskirja
Placing women?

How locality shapes women's opportunities for reconciling work and care tarkastettiin Jyväskylän yliopistolla 7.12.2019.

Väitöstutkimus on osa EU:n rahoittamaa FLOWS-tutkimusprojektia sekä Suomen Akatemian rahoittamaa Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikköä.

loittaa paikallisella tasolla tapahtuvaa kehitystä kohti tasa-arvoa.

Tämän vuoksi hoivaan liittyvien lakien ja politiikkamuutosten vaikutuksia tulisi arvioida entistä enemmän paikallisella tasolla, jossa lakeja pannaan täytäntöön ja jossa niiden vaikutukset jokapäiväiseen elämään ovat konkreettisimmin nähtävissä. Uskon, että tämä auttaisi tekemään hoivan sukupuolittuneisuutta näkyvämmäksi niin päätöksenteossa kuin niissä arkisissa käytännöissä, joissa hoivaa tehdään. Tämän näkyväksi tekemisen myötä myös hoivaan liittyviä sukupuolittuneita rakenteita ja asenteita olisi mahdollista haastaa. ♥

Teksti: Tiina Sihto, YTT,
tutkijatohtori, Ikääntymisen ja hoivan
tutkimuksen huippuyksikkö,
Jyväskylän yliopisto

HYVÄ ELÄMÄ KUOLEMAAN ASTI

Jokaisella on oikeus tulla kohdelluksi ainutlaatuisena, elävänä ihmisenä aina kuolemaan saakka. Kaikilla on myös oikeus kertoa, miten he haluavat tulla kohdatuksi ja hoidetuksi elämänsä loppuvaiheessa. Oman elämänsä loppuvaiheen sisältöön ja hoidon laatuun voi vaikuttaa suunnittelemalla ja kertomalla omista toiveistaan etukäteen.

Jotta elämän loppuvaihetta koskevat toiveet tulevat myös muiden tietoisuuteen ja niitä voidaan toteuttaa, kannattaa suunnitelmia tehdä hyvissä ajoin. Viime hetkellä suunnitelmien tekeminen ei aina onnistu esimerkiksi muistisairauden tai onnettomuuden takia. Kun toiveet on kirjattu, niitä voidaan mahdollisuuksien mukaan toteuttaa. Suunnitelmia voi aina myös muuttaa matkan varrella.

Edunvalvontavaltuutuksella voi valtuuttaa haluamansa henkilön huolehtimaan asioistaan siltä varalta, ettei myöhemmin pysty niitä hoitamaan. Edunvalvontavaltuutus as-

tuu voimaan tarvittaessa. Se on yksinkertainen tapa varmistaa, että henkilön etuja ajaa ihminen, jonka hän on itse katsonut sopivaksi tehtävään.

Hoitotahdolla on mahdollista ilmaista toiveensa hoidosta sellaisen tilanteen varalle, jossa ei itse pysty ilmaisemaan tahtoaan esimerkiksi sairauden vuoksi. Ennalta määritetty hoitotahto tukee itsemääräämisoikeutta myös tilanteissa, jossa henkilö ei ole oikeustoimikelpoinen.

Elämänlaatutestamentilla voi kertoa tarkemmin itselleen tärkeistä arkielämän asiois-

ta, joihin hoidon suunnittelussa ei oteta kantaa. Asiakirja on avuksi ammattilaisille, kun he rakentavat asiakkaan elämään mielekästä, henkilökohtaista sisältöä.

Ennakoiva hoitosuunnitelma tulisi laatia kaikille pitkälle edennyttyä ja kuolemaan johtavaa sairautta sairastavalle yhdessä henkilön itsensä sekä lääkärin, hoitohenkilökunnan ja tarvittaessa läheisten kanssa. Suunnitelmaan kirjataan hoitolinjaukset ja -menetelmät sekä kuolevan omat toiveet. Ajoissa laaditun suunnitelman tarkoitus on turvata laadukkaan hoidon toteutuminen.

Hyvä saattohoito ei pääty kuolemaan

Ihmistä ja hänen elettyä elämänsä kunnioitetaan hoivakodeissa kuoleman jälkeen monin tavoin, esimerkiksi huolehtimalla vainajasta tai kohdatessa läheisiä. Läheisille tarjottu tuki auttaa heitä selviämään menetyksestä. Tuen tarve on jokaiselle yksilöllinen. Toisille riittävät käytännön ohjeet, miten toimitaan kuoleman jälkeen tai esitteet tarjolla olevista sururyhmistä. Toisilla taas on tarve kertoa omista kokemuksistaan ja tunteistaan. Myös muilla asukkailla ja hoitajilla on oikeus surra menetettyä ystävää.

Kynttilän sytyttäminen ja suruliputus ovat perinteisiä tapoja osoittaa kunnioitusta vainajalle Suomessa. Joissakin paikoissa laitetaan esille kukkia ja kuva kuolleesta. Nämä ovat kauniita tapoja viestiä kuolemasta ja osoittaa asukkailla ja läheisille, että kuollut henkilö on ollut ja on yhä tärkeä. Hoitopaikoissa voidaan myös järjestää yhteinen muistotilaisuus.

Vainajalla on saattanut olla myös toiveita esimerkiksi omiin vaatteisiin pukemista kuoleman jälkeen. Kulttuuri ja uskonto muovaavat näihin liittyviä tapoja ja näistä on hyvä keskustella etukäteen. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus yhdenvertaiseen hoi-

toon elämän loppuvaiheessa kulttuurisia arvoja kunnioittaen.

Toiveet omista hautajaisista

Kuolevakin voi katsoa tulevaisuuteen kertomalla omista toiveistaan ja antamalla läheisille eväitä järjestelyihin kuoleman jälkeen. Hautajaistoiveiden kirjaaminen mahdollistaa toiveiden toteutumisen, mutta auttaa myös läheisiä järjestämään henkilön itsensä näköisen tilaisuuden. Hautaustoimistolta on saatavilla suunnittelun tueksi materiaalia ja mahdollista on myös tehdä omaisia sitova hautaustestamentti.

Uskalla kohdata ja kuunnella

Tarve keskustelulle elämän loppuvaiheen hoidosta ja lähestyvistä kuolemasta voi tulla odottamattomasti, esimerkiksi kun omassa terveydentilassa tapahtuu muutoksia tai läheinen ystävä kuolee. Läheisiltä ja ammattilaisilta vaaditaan uskallusta puhua kuolemaan liittyvistä asioista ja herkkyyttä kuulla, kun ihminen haluaa tuoda asioita esille. Näissä tilanteissa on tärkeää pysähtyä ja kuunnella sekä auttaa tarvittaessa. Usein pelkkä läsnäolo riittää. ♥

Teksti: Teija Hammar, johtava asiantuntija, Pirita Forsius, tutkija ja Marika Kylänen, projektipäällikkö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Lähteet: Saarto T., Finne-Soveri H. ja asiantuntijatyöryhmä. Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon tila Suomessa. Alueellinen kartoitus ja suositusehdotukset laadun ja saatavuuden parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:14. Elämän loppuvaiheen hoidon tutkimus- ja kehittämishanke PACE. thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen

Kansainvälinen tutkimus- ja kehittämishanke PACE

(Palliative Care for Older People in Care and Nursing Homes in Europe) on tuottanut palliatiivisen hoidon toimintaohjeen lomakkeineen. Materiaalit ovat vapaasti kaikkien hyödynnettävissä suunnittelun ja hoidon tueksi.

Suomessa kuolee vuosittain noin 54 000 ihmistä, joista 65-vuotiaita tai vanhempia on 84 prosenttia. Hoitotahdon tekeminen tai omien toiveiden esittäminen hoidon suhteen on vähäistä ympärivuorokautisessa hoidossa ja kotihoidossa.

Lue lisää:

- www.thl.fi/pace
- www.eupace.eu
- Suomen virallinen tilasto (SVT): <http://www.stat.fi>
- THL:n RAI-vertailukehittämisen aineisto 2018

Uusi hybridiasumisen malli TOTEUTUU WILMANKODISSA

Ikäihmisten palveluissa suuntana on siirtyä pois laitoshoidosta ja raskaista asumispalveluista kohti välimuotoisia asumisratkaisuja. Miten tähän haasteeseen on mahdollista vastata?

KUVA: PÄIVI AHONEN

Wilmaankodin värikäs julkisivu.

Vanhuspalvelulain kantavana periaatteena on kotona asumisen tukeminen. Kun Lappeenrannan palvelukeskussäätiö vuonna 2016 käynnisti uuden asuin-kiinteistön suunnittelun, yhteinen pohdinta Eksoten kanssa nosti esiin välimuotoisten ratkaisuvaihtoehtojen tärkeyden.

Kun ikää tulee lisää, voimavarat muuttamiseen vähenevät, mutta palvelujärjestelmässä muuttojen määrä usein vain lisääntyy. Pahimmillaan ikäihminen voi joutua muuttamaan jopa kuusi kertaa elämänsä viimeisinä vuosikymmeninä. Hybridimallin tarkoituksena on ehkäistä tämä raskaiden muuttojen sarja.

Mikä on hybridimalli?

Palvelukeskussäätiön Wilmaankoti on heinäkuun 2019 lopussa valmistunut 58 asunnon talo Lappeenrannan ydinkeskustassa. Kuidennesta kerroksesta avautuvat näköalat Saimaalle ja kaikki kaupungin palvelut, kaupat ja hyvinvointipalvelut ovat vain rollaattorimatkan päässä. Vastapäätä sijaitsee maakuntakirjasto monipuolisine kulttuuripalveluineen ja sen takapihalla monimuotoinen arboretum. Säätiön omat kaksi Kultaisen Kolmion kiinteistöä, niiden ravintola, kuntosali ja allasosasto täydentävät Wilmaankodin asukkaiden palveluja.

Wilmaankodin kaikki asunnot ovat esteettömiä, yksioit ja pieniä kaksioita, va-

Wilmankodin patio saa syyskesän kukat.

rustetasoltaan samanlaisia ja toteutettu toimiva-asunto -konseptin mukaisesti. Konsepti on syntynyt säätiön hankkeessa 1990-luvun loppupuolella ja se on toteutettu yhdessä asukkaiden kanssa.

Hankkeessa on ratkaistu ikääntymisen mukanaan tuomat asumisen neljän K:n haasteet: kaatumisriski, kurkottamisen, kumartumisen vaikeus ja korkealla sijaitsevien asioiden tavoittelu eli kiipeäminen. Kiinteistön kaikki asunnot voivat olla tavallisia vuokra-asuntoja, palveluilla tuettuja asuntoja, palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen asuntoja. Ne mahdollistavat asumisen omassa kodissa aina saattohoitoon asti. Palvelut voi tuottaa palvelukeskussätiö, julkinen sektori tai joku muu palvelun tuottaja. Miten tämä on mahdollista?

Yhteistyö ARA:n ja AVI:n kanssa

Palvelukeskussätiön toimintamallin mukaisesti Wilmankodille on haettu ARA-rahoitus (avustus ja korkotukilaina). Perinteisessä ratkaisumallissa tehostetun palveluasumisen asunnot sijoittuisivat kiinteistön nimettyihin kerroksiin ja asuntoihin, joista asukas joutuisi muuttamaan palvelutarpeensa muuttuessa. Hybridimallin ajatuksena on, että palvelut liikkuvat kiinteistön sisällä, ja asukkaat saavat asua omissa asunnoissaan palvelutarpeen muuttuessa. Tämä edellyttää sitä, että kaikki asunnot ovat toimivuudeltaan samanlaisia

ja mahdollistavat asumisen eri vaihtoehdot. Neuvotteluissa ARA:n kanssa etsittiin uuden ratkaisumallin hyvät puolet, ja talon rahoitus eteni myönteisyydessä.

Hybridimallin toteutustapa on ollut jossain määrin uusi myös tehostetun palveluasumisen toimiluvan myöntävälle aluehallintovirastolle. Wilmankodissa lupa on haettu 24 tehostetun asumisen asumispaikalle, ja kaikki loput 34 asuntoa kuuluvat ilmoituksenvaraisen toiminnan piiriin. Yhdessä lupaviranomaisen kanssa on läpikäyty talon vaihteleavan asukasrakenteen vaikutusta. Ennen kuin asukkaat muuttivat Wilmankotiin teki AVI kiinteistöön käyttöönottotarkastuksen.

Asukkaat saavat asua omissa asunnoissaan myös palvelutarpeen muuttuessa.

Miten hybridimalli toimii käytännössä

Kiinteistön valmistuttua taloon muutti tehostetun palveluasumisen 15 asukasta. Muutto suunniteltiin huolellisesti yhdessä asukkaiden, henkilökunnan ja omaisten kanssa. Muiden asuntojen asukasvalinnat on toteutettu ARA:n ohjeistuksen mukaisesti.

Wilmankotiin voi hakea ja päästä asukkaaksi kuka tahansa kriteerit täyttävä hen-

kilö. Asukas voi muuttaa vuokra-asukkaaksi ilman hoivapalvelutarvetta. Asukas voi kokea vähäistä palvelutarvetta tai olla palveluasumisen tai tehostetun palveluasumisen tarpeessa.

Jotta hoiva- ja tukipalvelut liikkuvat joustavasti, on talon kaikkiin kerroksiin suunniteltu hoitovälinevarasto sekä palvelukodin käyttöön roska- ja pyykkikuilu. Asukasturvallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että asunnon hella ja astianpesukone ovat kytkettävissä pois käytöstä.

Tällä hetkellä tehostetun palveluasumisen ja palveluasumisen asukkaat ohjautuvat Wilmankotiin pääsääntöisesti Eksoten palveluohjauksen kautta. Kun Wilmankodin vuokra-asukas tarvitsee tuki- tai hoivapalveluja, on hänellä itsellään valinnanvapaus palvelujen toteuttamistavasta. Ainoa reunaehto asukasturvallisuuden varmistamiseksi on, että hoivapalvelujen piirissä oleva tai turvapuhelinpalvelua käyttävä asukas, ei voi käyttää hoivapalveluja ristiin eri palveluntuottajilta. Hybridimallissakin on tärkeää, että asukkaan hoivan kokonaisvastuu ja hoidon turvallisuus toteutuvat. ♥

Teksti: Johanna Viskari, palvelukodin johtaja, Wilmankoti ja Päivi Ahonen, toiminnanjohtaja, Lappeenrannan palvelukeskussätiö sr

REIPPAITA ASKELEITA ETSIVÄÄN VANHUSTYÖHÖN

Etsivä työ on noussut viime vuosina entistä suurempaan rooliin vanhustyössä, kun kotona asuvien ikääntyvien ihmisten määrä on kasvanut. Kiinnostus etsivän vanhustyön kehittämistä kohtaan on myös kasvanut vanhustyön ongelmien myötä. Työtä helpottamaan on kehitetty yhteistyössä erilaisia työkaluja ja toimintamalleja.

On tunnistettu, että nykyinen sektoroitunut ja pirstaleinen palvelujärjestelmä ei kykene vastaamaan ikääntyvän väestön moninaisiin tarpeisiin. Ikääntyneiden ihmisten yksinäisyys, köyhyys ja turvattomuus näyttäytyvät lisääntyneinä yhteydenottoina ensihoidossa ja leipäjonosiakkuuksina.

Etsivän vanhustyön tarvetta synnyttää entistä heikomman toimintakyvyn ja toimeentulon omaavien ikääntyvien ihmisten yksin asuminen ja sosiaalisen tuen puute. Myös palvelujen saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvät yksilölliset ja rakenteelliset vaikeudet ja esteet aiheuttavat uudenlaista avuttomuutta ja kyvyttömyyttä selviytyä omin voimin.

–Kun oikeanlaista tukea ja apua ei saa riittävän ajoissa, ongelmat usein kasaantuvat ja monimutkaistuvat, VALLI ry:n Etsivän vanhustyön verkostokeskuksen vetäjä **Päivi Tiittula** sanoo.

Etsivä vanhustyö kehittyy kaiken aikaa

Kotipiritti ry:n ja MEREO/Vanhusten palvelutaloyhdistys ry:n etsivän vanhustyön hanketyöntekijöiden aloitteesta VALLI ry:n Etsivän vanhustyön verkosto kutsui loppuvuodesta 2018 koolle eri puolilla Suomea toimi-

KUVA VANHUSTYÖ

Monet ikääntyneet ihmiset ovat yksinäisiä ja kokevat olonsa turvattomaksi ilman läheisiä ihmiskontakteja. Etsivä vanhustyö pystyy auttamaan tällaisessa elämäntilanteessa olevia ikääntyneitä ihmisiä.

via etsivän vanhustyön tekijöitä, jotka olivat halukkaita yhdessä määrittelemään etsivän vanhustyön erityispiirteitä. Näiden pohjalta alettiin kehittää etsivän vanhustyön työkaluksi sopivaa korttipakkaa.

Sisällöntuottamiseen osallistui aloitteen tekijöiden lisäksi Fingerroosin säätiön Löytävä vanhustyö, Helsingin Diakonissalaitoksen SenioriVamos, Sopimusvuorisäätiö sr, Mark-

ku-Matkaava -hanke, Käpyrinne ry:n Iloa arkeen- pysäkkitoiminta sekä Vanhustyön keskusliiton Ystäväpiiri-toiminta.

Lähiyhteisöissä ja verkostoissa

Etsivän vanhustyön ammattilaiset jalkautuvat erilaisiin yleisiin tiloihin, tapahtumiin ja tilaisuuksiin, mutta siten löydetään vain pieni osa ikääntyneistä avuntarvitsijoista.

– Monesti ikääntynyt ihminen jää ongelmiseen oman kodin piiriin, jolloin tarvitaan verkostojen välistä yhteistyötä tai välittävää lähiyhteisöä hänen löytämisekseen, Tiittula kertoo.

Auttaaksemme ihmistä, joka hyötyisi etsivästä vanhustyöstä, tarvitaan vastuullisia toimijoita, jotka tunnistavat riskit ja avuntarpeen. Joskus myös kanssaihminen voi havaita ikääntyneen ihmisen pärjäämisen vaikeudet, kun ihminen itse ei kykene tunnistamaan tai tunnustamaan omaa tilannettaan. Tällöin esim. huoli-ilmoitus voi olla keino välittää avuntarve auttajatahoille. Järjestöjen, kuntien ja seurakuntien välinen yhteistyö on tavoittamisessa sekä asiakaslähtöisessä auttamistyössä ensiarvoisen tärkeää.

Etsivästä vanhustyöstä hyötyy ihminen, joka ei yksin tai saatavilla olevan tuen turvin kykene selviytymään nykyisestä elämäntilanteestaan tai se tuottaa kohtuutonta kärsimys-

KUVA PÄIVI TIITTULA

Etsivän vanhustyön verkostokeskus on Vanhus- ja lähimmäispalveluliitto VALLI ry:n toimintaa ja sitä vetää suunnittelija Päivi Tiittula.

Korttipakka työkaluna

Etsivän vanhustyön seminaarissa lokakuussa 2019 julkaistiin Askeleet etsivään vanhustyöhön -korttipakka, joka on työkalu etsivän vanhustyön käynnistämiseen ja tunnetuksi tekemiseen. Kortteihin on kuvattu eri tavoin, mitä etsivä vanhustyö on, miten sitä tehdään sekä miten työntekijä voi työssään kehittyä.

Painettuja kortteja on rajallinen määrä. Niitä voi tiedustella Päivi Tiittulalta VALLIn Etsivän vanhustyön verkostokeskuksesta ja sähköisenä kortit voi ladata itselleen VALLIn nettisivuilta www.valli.fi

tä, mutta palveluihin pääsyn kriteerit eivät täyty tai tarve ei poistu saadulla palvelulla. Etsivä vanhustyö on yhteistyötä kunnan ja muiden auttajatahojen rajapinnoilla.

Kohtaamisessa on voimaa

Kiireetön läsnäolo ja ihmisen kuuleminen ovat työntekijän ja ikääntyneen ihmisen hyvän kohtaamisen ja luottamuksen rakentamisen edellytys. Sitoutuminen avun vastaanottamiseen sekä yhteiseen työhön syntyvät luottamuksen kautta.

Etsivää vanhustyötä tehdään ihmisen ehdoilla ja hänen kotipiirissään, jolloin on mahdollista tunnistaa toimintaympäristöstä ne tekijät, jotka tukevat tai estävät hänen toimijuuttaan. Etsivässä vanhustyössä tuetaan ihmisen voimaantumista ja valtaistumista, joka mahdollistaa hänen osallisuutensa yhteisössä ja yhteiskunnassa.

Ammattimaista etsivää vanhustyötä

– Etsivä vanhustyö vaatii tekijältään monipuolista osaamista, mutta parhaimmillaan se antaa onnistumisen kokemuksia ja mahdollisuuden tehdä merkityksellistä työtä, Tiittula toteaa.

Työntekijän on kyettävä tunnistamaan ikääntymiseen ja ikääntyvän ihmisen elämäntilanteeseen liittyvät riskitekijät ja avuntarve sekä hänellä tulee olla rohkeutta ottaa asia puheeksi. Dialogitaitoja vaaditaan vuorovaikutuksessa ihmisen ja hänen lähipiirinsä kanssa, mutta myös ammattilaisten välisessä yhteistyössä.

Työtä ohjaavat vahvasti eettiset periaatteet, kuten ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Etsivän vanhustyön tekijän tulee myös huolehtia omasta ammatitaidostaan, jaksamisestaan sekä turvallisuudesta. Organisaation ja johdon tuki ovat edellytyksenä menestyksekkäälle etsivälle vanhustyölle. ♥

Teksti: Päivi Tiittula, suunnittelija, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry

Taide- ja kulttuuritoiminta SUKUPOLVIKETJUJA VAHVISTAMASSA

Kannamme vanhenemista sisällämme syntymästä lähtien. Ajatus vanhenemisestä voi monelle kuitenkin olla jopa pelottava asia. Osaammeko arvostaa ja hyödyntää nopeasti muuttuvassa toimintakulttuurissamme ikäihmisten kokemuksia ja tietotaitoa? Onko sukupolviketjume ylipäättään riittävän vahva eri ikäisten yhteydenpitoon?

Maria Akatemia käynnisti sukupolvi- ja senioritoiminnan vuonna 2014 tarkoituksenaan tutkia ja vahvistaa vanhempien ihmisten aktiivisesti osallistuvaa roolia yhteiskunnassamme. Pyrkimyksenä on rohkaista ikäihmisiä kokemustiedon jakamiseen ja sukupolviketjujen vahvistamiseen.

Toimintamuodoissa syntyvää kokemusta, tietoisuutta ja ymmärrystä vanhemman väestön tehtävästä sukupolviyhteyksien luojana ja ylläpitäjänä työestetään edelleen ja siirretään eteenpäin yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumalla. Kun vanhojen ihmisten elämäkokemus saadaan vahvistamaan sukupolviketjua, vahvistuvat kaikki - lapset, nuoret, keski-ikäiset ja vanhat.

Sukupolvien välinen yhteistyö ei aina ole mutkatonta ja siihen liittyy monenlaisia jännitteitä. Taiteen ja kulttuurin avulla voidaan toteuttaa alustoja eri ikäisten ihmisten kohtaamiselle. Alustojen kautta vahvistetaan yhteisöllisyyttä, luodaan tilaisuuksia

osallisuuteen sekä toimijuuteen ja käsitellään erilaisia ilmiöitä ja teemoja.

Maria Akatemian sukupolvi- ja senioritoiminta järjestää teemailtoja ja tapahtumia, joissa alustuksien jälkeen keskustellaan tilaisuuden aiheesta yhdessä. Käynnissä oleva Helsingin Akateemiset Naiset ry:n kanssa toteutetun Sukupolvet kohtaavat -projektin KATSE -piiritoiminta, on hyvä esimerkki taiteen ja kulttuurin hyödyntämisestä toiminnassa. Yhteistyöprojektin tavoitteena on vahvistaa eri-ikäisten naisten hyvinvointia ja tarjota merkityksellisyyttä elämään. Toiminnassa jalkaudutaan eri toimintaympäristöihin, joissa taide ja kulttuuri toimivat aistien herättäjänä yhteiselle keskustelulle ja ilmiöiden tutkimiselle. Ruotsinkielisille mahdollisuuden sukupolvien väliseen ajatustenvaihtoon tarjoaa FiloCafé-toiminta.

Taide- ja kulttuuritoiminta auttavat tunnistamaan ja kohtaamaan sukupolvien väliset jännitteet. Ne mahdollistavat kulttuurimuutoksen vahvempaan sukupolvien väliseen yhteyteen ja vanhempien ihmisten kokemustiedon hyödyntämiseen yhteiskunnassamme. ♥

Teksti: Sari Nyberg,
toiminnanjohtaja, Maria Akatemia ry

Maria Akatemia
on mukana
Vanheneminen.fi
verkostossa.

Luomalla osallistavia taide- ja kulttuuritoiminnan alustoja, luodaan yhteyksiä mahdollistava vuorovaikutus eri ikäisten kanssa. Kun vanhojen ihmisten elämäkokemus saadaan vahvistamaan sukupolviketjua, vahvistuvat kaikki – lapset, nuoret, keski-ikäiset ja vanhat.

FiloCafé-verksamhet på Maria Akademi

Rötterna till dagens FiloCafé'-verksamhet i Finland står att finna i Paris på 1990-talet. Filosofiedoktor Marc Sautet flyttade de filosofiska diskussionerna bort från universitetet till caféer, runt om i Paris. Tanken var att ge möjlighet för den vanliga människan att komma samman med andra och diskutera värden och värderingar som är aktuella i dagens samhälle. Det första FiloCaféet i Finland hölls på Café Kafka i Helsingfors på 2000-talet, där Kriittinen Korkeakoulu i Helsingfors var arrangör.

Maria Akademi startade svenskspråkig FiloCafé-verksamhet hösten 2018. Tanken är att genom verksamheten förena kultur, konst och bildning. Till dags dato har vi arrangerat fyra diskussionskvällar med filosoferna. Under våren, i februari och april 2020, fortsätter verksamheten. Kvällarna inleds med lätt klassisk pianomusik av Linn Järvi och hennes vänner. Därefter tar kvällens inledare an sig temat som småningom övergår i en gemensam diskussion.

Innehållet i FiloCafé-verksamheten har varierat. Ämnena har ibland varit av mera filosofisk karaktär, där fokus funnits på värden och etik. Ämnena har även fokuserat på oss själva, våra känslor och livsberättelser. Tan-

ken är att ämnena ska vara av olika karaktär så att deltagare i olika åldrar, med olika bakgrund och olika intressesfär hittar till FiloCafé. Verksamhetsformen är också en mötesplats där man har möjlighet att träffa nya personer, yngre och äldre, samt umgås och diskutera kring ett aktuellt samhällsrelaterat tema. I kvällarna har i medeltal deltagit ca 20 personer i en ålder mellan uppskattningsvis dryga 20 år till över 80 år.

Olika åsikter får komma till uttryck, och unga och äldre har mycket att ge varandra när det gäller omvärlden de lever i. Intresse för kultur, bildning och konst samt att dela med sig och påverka gäller i alla åldrar. Det är ett djupt mänskligt behov att vilja bli delaktig av kulturupplevelser av olika slag, som behöver tillgodoses, utvecklas och stimuleras från tidig ålder fram till livets slut. FiloCafé'-verksamheten erbjuder denna möjlighet.

FiloCafé-verksamheten är kommunikation, i bästa fall dialog, en form av kulturupplevelse där bildningen står i centrum. ♥

Text: Eivor Wallinvirta,
arbetshandledare, Maria Akademi

DIGIOPASTAJASTA VUODEN VAPAAEHTOINEN – merkityksellistä nykypäivän vapaaehtoistoimintaa

Opastusta digimaailman saloihin ja tapoihin tarvitaan valtavasti. Mainio keino innostaa ja rohkaista uusia digin käyttäjiä on asiasta itse innostunut käyttäjä. Vertaisia tarvitaan!

Valtakunnalliset
seniorien
digiopastuspaikat
löytyvät
www.seniorsurf.fi

Ikäihmisten tietotekniikkayhdistys ENTER ry:n vapaaehtoinen **Lea Grönlund** nimettiin vuoden vapaaehtoiseksi joulukuussa 2019 yhdessä yhteisöllisyyttä kasvattavan kotkalaisen **Inka Setälän** kanssa. Lean nimityksellä on suuri merkitys kaikille digiopastajille. Digiopastamisesta on tullut nykyaikainen ja tärkeä vapaaehtoistoiminnan muoto.

Digiopastaminen on sosiaalista kanssakäymistä, innostamista ja rohkaistua sekä teknisten pulmien, haasteiden ja mahdollisuuksien kanssa painimista. Se on monipuolinen harrastus sekä erittäin tärkeä apu mo-

nelle opastusta kaipaavalle. Kuten digiopastaja Lea sanoo: ”Jaksan aina innostua itse ja innostaa toisia. Mielelläni etsin apuneuvoja, ratkaisuja ja ohjeita erilaisiin ongelmatilanteisiin, vaikka näkö- tai kuulovamma vaikeuttaa digin opettelua ja käyttöä. Auttamisen ilo on paras kiitos!”

Vapaaehtoiset digiopastajat pitävät hommastaan, sillä siinä pysyy itsekkin ajan tasalla digimaailmaan muutoksista. Joka opastuksessa tulee jotain uutta esiin; laitteita ja sovelluksia on maailmassa niin hurja määrä. Samalla pystyy auttamaan kanssaihmiä, jotka eivät ole niin tottuneita digiasioissa tai ehkä eivät ole koskaan käyttäneet mitään tietoteknistä laitetta.

Kun opastaa muita, joutuu itsekkin miettimään tapoja ja toimintoja. Monelle uudelle digin käyttäjälle on antoisaa myös nähdä, ettei opastajakaan osaa kaikkea. Yhdessä opettelu ja laitteiden tutkiminen on hyvä tapa oppia tekemään itse.

Digiopastusta tarvitaan koko ajan enemmän. Lea toimii yhtenä opastajana Enterissä, jossa on yhteensä lähes 200 vapaaehtoista. Monet ovat toimineet digiopastajina jo vuosia, mutta samalla onneksi tulee myös koko ajan uusia opastajia mukaan. Kaikille riittää tekemistä. Opastusten määrät kasvavat vuosi vuodelta, vuonna 2019 yhdis-

KUVA: AULIKKI UUSTALO-KASVIO

tyksessä annettiin noin 8400 opastuskertaa.

Lea saa kohtaamiltaan opastettavilta spontaaneja halauksia ihan vaan olemalla oma itsensä. Hänen ilonsa ja intonsa tarttuvat! Samalla myös rohkeus digin käyttöön kasvaa. ♥

ENTER ry

toimii Uudellamaalla ja on antanut digiopastusta

vapaaehtoisten voimin jo vuodesta 1997. Toiminnan tavoitteena on lisätä ikäihmisten digitaalista osallisuutta ja tietoteknisiä taitoja.

Lisätietoa www.entersenior.fi

Vuoden vapaaehtoinen -kampanja on Kansalaisareena ry:n koordinoima. Lisätietoa: www.kansalaisareena.fi/vapaaehtoinen/

Teksti: Tiina Etelämäki,
toiminnanjohtaja, ENTER ry

TOINEN TOISTEMME ILONA

Varttuneiden asumisoikeusyhdistys Jason Ilona-talot ovat yhteisöllisiä senioritaloja, joissa keskeistä on asukaslähtöinen asukastoiminta. Asukkailla on paljon erilaista osaamista ja he ovat valmiita hyödyntämään sitä yhteisessä toiminnassa. Yhdessä asukastoiminnanohjaajan kanssa he suunnittelevat asukastoimintaa.

Suurin osa harraste- ja toimintaryhmistä on asukasvetoisia. Joku tykkää vetää harrasteryhmää, toinen tarjota kyytiapua naapurille, kun taas toinen toimii asukastoimikunnan jäsenenä jne. Eri talojen harrasteryhmiä ovat muun muassa Käsityöpiiri, Lukupiiri, Äijäkerho, Näytelmäkerho, Englanninpiiri ja Runopiiri. Muita säännöllisiä toimintoja ovat muun muassa yhteislaulut, seniorivisa, nojatuolimatkailu, pelituokio, yhteinen jumppa ja kuntosaliryhmä.

Talon pieniin teknisiin huoltotöihin ja korjaustarpeisiin on muutamaan taloon perustettu Talkkariryhmä ja Ompelupalvelu. Lisäksi talojen arjessa toimii aktiivisesti naapuriapu, jossa tarjotaan niin kyytiapua, asiointiapua, lenkkiseuraa kuin digineuvontaa.

KUVA: JASO

Ideointi-iltapäivistä alkusysäys kehittämistyöhön

Ilona-talojen asukkaat ovat toivoneet, että vapaaehtoisille järjestettäisiin koulutusta ja talojen välistä yhteistä toimintaa. Tältä pohjalta Jasossa lähdettiin luomaan vapaaehtoistoimintaan kehittämis-, tuki- ja kannustusmallia, jolla tuetaan vapaaehtoisten jaksamista ja innostetaan uusia asukkaita mukaan

toimimaan. Jaso sai Vanhustyön keskusliitolta Toimintatonnin tähän vapaaehtoistoiminnan kehitystyöhön.

Ilona-taloissa on pidetty Ideointi-iltapäiviä, joissa on yhdessä pohdittu vapaaehtoistoimintaa. Mitä kaikkea voi tehdä tuodakseen oman panoksensa yhteisölliseen arkeen? Miten saadaan avuntarve ja avunantaja kohtaamaan? Ideointipäivien ryhmätöissä syntyi

hyviä ideoita, joiden pohjalta käytiin vilkasta keskustelua.

Yhtenä toiveena nousi kaikkien Ilona-talojen asukkaiden yhteinen tapahtuma esimerkiksi kesätapahtuma, joka tutustuttaisi eri talojen asukkaita toisiinsa ja lisäisi yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä me-henkeä. Talojen asukkaat pääsevät jakamaan kokemuksia eri talojen asukastoiminnasta, pohtimaan Ilona-talojen yhteisiä käytänteitä ja suunnittelemaan yhteistä toimintaa.

Ilona-talojen vapaaehtoistoiminnan kehittämistä jatketaan yhdessä asukkaiden kanssa Jason yhteisöllisen senioriasumisen mallin tärkeimmän periaatteen mukaan, asukaslähtöisesti. Kaikessa toiminnassa yhteisenä tavoitteena on Ilona-talojen asukkaiden kaikinainen hyvinvointi. ♥

Varttuneiden asumisoikeusyhdistys Jaso

Varttuneiden asumisoikeusyhdistys Jaso rakennuttaa Jyväskylän seudulla asumisoikeustaloja yli 55-vuotiaille. Talot ovat yhteisöllisiä senioritaloja, joissa on yhteistä asukastoimintaa.

Taloissa toimii asukastoiminnanohjaaja, joka ideoi toimintaa asukkaiden kanssa.

Yhteisöllisyyden mahdollistaa taloissa olevat viihtyisät yhteiset tilat ja toiminnanohjaajan tuki. Huhtasuon, Kuokkalan, Laukaan, Palokan ja Vaajakosken Ilona-taloissa on 327 asuntoa ja reilut 400 asukasta. Rakenteilla olevaan Kankaan Ilonaan tulee 63 asuntoa.

Lisätietoja. www.jasoasunnot.com

Teksti: Anne Rätty, asukastoiminnanohjaaja, Varttuneiden asumisoikeusyhdistys Jaso

SOTIEMME VETERAANIENTEN KOTONA ASUMISTA TUKEVAT PALVELUT vihdoin maksuttomiksi

Marraskuun alusta 2019 astui voimaan veteraaniliittojen aikaansaama, rintamaveteraanien kuntoutuksesta annettu lakimuutos, jolla kaikista veteraanien kotona asumista tukevista palveluista tulee maksuttomia. Kaikki tunnuksen omaavat veteraanit ovat vihdoin oikeutettuja samoihin maksuttomiin palveluihin kuin esimerkiksi sotainvalidit ovat.

Toivoimme aikaisempaa aloitusta. Moni veteraani ehti poistua joukostamme ennen tämän voimaantuloa, Sotaveteraaniliiton puheenjohtaja **Erkki Heikkinen** myöntää, mutta kiittelee lakialoitteen saamaa kannatusta kaikissa eduskuntaryhmissä.

Pysyvyyttä ja yhdenmukaisuutta veteraanipalveluihin

Tähän saakka veteraanipalveluihin osoitetuista määrärahoista on päätetty joka vuosi erikseen, ja Heikkinen kertookin veteraaniliittona olevan helpottuneita, että vastaisuudessa

säästytään valtion budjettiriihen perinteiseltä jännitysnäytelmältä. Veteraaniliitot odottavat uuden lain tuovan veteraanipalveluihin pysyvyyden lisäksi myös yhdenmukaisuutta.

–Tähän saakka veteraanit ovat olleet asuinkunnastaan riippuen eriarvoisessa ase-

massa. Kuntien veteraanipalveluihinsa vuodessa käyttämissä summissa on ollut jopa 10 000 euron eroja, Sotaveteraaniliiton toiminnanjohtaja **Sakari Martimo** pahoittelee.

Varmistaakseen, että uusi laki tunnetaan kunnissa, ja että sitä myös tullaan noudattamaan, kiersivät veteraaniliitot yhdessä Valtiokonttorin kanssa vuoden 2019 ajan Suomea kouluttamassa kuntien veteraaniasioista vastaavia. Yli 20 koulutusta käsittävä kiertue ulottui myös alan oppilaitoksiin.

– Koulutukselle on ollut selvä tarve. Paitasi, että kaikissa kunnissa ei ymmärretä veteraanien olevan lailla eroteltu erityisryhmänä, kävi opiskelijoiden keskuudessa myös selväksi, että kaikki eivät tiedä Suomessa veteraaneja olevankaan, Sotaveteraaniliiton sosiaalisihteeri **Leena Seppälä** yllättää.

Palveluiden järjestäminen ja myöntäminen perustuu jokaiselle veteraanille henkilökohtaisesti tehtävään palvelutarpeen arviointiin.

– Kartoitusta on tehtävä kasvotusten ja taiten, sillä kovat ajat kokeneen sotasukupolven asenne on usein pärjääminen omillaan. Apua ei lähdetä itse pyytämään, vaikka sille tarvetta olisikin, Martimo muistuttaa.

Mikäli kunnista ei ole vielä oltu yhteydessä veteraanin palveluarvioinnin tekemiseksi, kehottavat veteraaniliitot veteraaneja tai heidän omaisiaan ottamaan yhteyttä kunnan arvioinnin varmistamiseksi.

– Lain käyttöönottoa tullaan seuraamaan myös vastaisuudessa, Rintamavete-

raaniliiton toiminnanjohtaja **Heikki Karhu** muistuttaa.

Veteraanijärjestöt saivat läpi myös toisen merkittävän veteraanietuuden vuoden 2019 lopulla. Tunnuksen omaavien veteraanien eläkkeeseen kuuluva rintamalisä nousee 1.4.2020 nykyisestä 50,19 eurosta 125 euroon. Uuden lain tuomista etuuksista huolimatta, veteraanille ei edelleenkään korvata esimerkiksi silmälasia, lääkkeitä ja hammashoitoa.

Lain vaikutukset leskiin ja puolisoihin

Veteraanien leskien ja puolisoitten asemaan lakimuutos ei suoranaisesti vaikuta.

– Joistakin, kuten siivous- ja pyykinpuhdistusluista hyötyy toki veteraanin kanssa samassa taloudessa asuva puolisoikin, Karhu huomauttaa.

– Veteraanin puoliso pääsee osaksi myös veteraanille myönnettävää tuettua kotikuntoutusta, muistuttaa puolestaan Seppälä.

Yhteisellä kuntoutusjaksolla tuetaan myös veteraaneja hoitavan puolison jaksamista. Aviopuolisolla on oikeus osallistua veteraanin kanssa samanaikaisesti veteraanin kanssa laitospäiväkuntoutukseen, mutta ei avokuntoutukseen.

– Kunnissa huonosti tunnetun ja vähän hyödynnetyn vanhuspalvelulain puitteissa myös leskillä ja puolisoilla on oikeus palvelutarpeen arviointiin ja kunnan sen perus-

teella tarjoamiin palveluihin. Heidän tapauksessaan palvelut eivät kuitenkaan ole maksuttomia, Seppälä pahoittelee.

Veteraaniliitot myöntävät taloudellista avustusta myös niihin kuuluville veteraanien puolisoille ja leskille.

Veteraaniliittojen avustukset

Veteraaniliitot myöntävät taloudellista avustusta myös niihin kuuluville veteraanien puolisoille ja leskille. Nimenomaan taloudellisesti heikoimmassa asemassa oleville suunnattujen avustusten tuloraja on noin 1 200 euroa kuukaudessa.

– Hakemukseen on liitettävä verotodistus sekä kuitit niistä kuluista, joihin avustusta haetaan. Avustuksia myönnetään esimerkiksi lääkeliiketoimintaan ja kotona asumista helpottaviin kodin muutostöihin. Avustuksen suuruus on keskimäärin noin 100–700 euroa riippuen kustannuksista, Seppälä kertoo.

Avustusta haetaan oman veteraanijärjestönsä, -osaston tai -piirin kautta. Veteraaniliittojen yhteiseen varainhankintaan perustetun Sotiemme Veteraanit -keräyksen tuotosta myönnetään avustuksia myös veteraaniliittoihin kuuluville puolisoille ja leskille. Liittoihin kuulumattomia veteraanien puolisoita ja leskiä pyritään auttamaan, jos henkilö voi osoittaa olevansa sotiemme veteraanin puoliso tai leski.

Omaishoidon tuki veteraanimäärärahan piiriin

Lain muutoksen yhteydessä myös omaishoidon tuki tulee veteraanirahoista korvattavaksi silloin kun hoidettava on tunnuksen omaava veteraani.

Kunta on voinut 1.11.2019 lähtien ottaa omaishoitajan palkkion ja muut omaishoidosta aiheutuvat kulut Valtiokonttorilta saamastaan veteraanimäärärahasta. Myös veteraanin hoito omaishoitajan loman aikana kustannetaan veteraanimäärärahoilla. ♥

Mikä lakimuutos?

1.11.2019 tuli voimaan veteraaniliittojen aikaansaama, rintamaveteraanien kuntoutuksesta annettu lain (1184/1988) muutos (54/2019).

Kyseessä on yksi veteraaniliittojen yhteisen edunvalvonnan suurimpia saavutuksia, jolla kunnat velvoitetaan järjestämään veteraaneille maksuttomasti kaikki heidän tarvitsemansa kotona asumista tukevat palvelut. Kunnat laskuttavat kustannukset Valtiokonttorilta vastaavasti kuten sotainvalidienkin kohdalla on tähän mennessä tehty.

Valtiokonttori myöntää vuosittain kunnille palveluiden järjestämisen edellyttämän rahamäärän, jota voidaan tarvittaessa täydentää myöhemmin samana vuonna. Kunnan arvion tulee perustua jokaiselle sen alueella asuvalle veteraanille tehtävään yksilölliseen palvelutarpeen kartoitukseen.

Koska palvelutarve on yksilöllinen, ovat sitä myös myönnettävä palvelut, joihin kuuluvat sosiaalihuoltolain mukaiset hoiva-, ateriat- ja siivouspalvelut. Lisäksi tuetaan veteraanien virkistystä, asiointia sekä omaishoitoa niin kotona, palveluasumisessa kuin tehostetussa palveluasumisessa.

VANCOUVERISSA vanhuutta suomalaisittain

Vancouverin alueella asuu satoja suomalaisia, joilla on tarvetta suomenkieliseen hoitoon ja palveluihin. Finnish Home pyrkii ylläpitämään suomenkielisiä palveluja ikäihmisille. Se on yksi harvoista paikoista, josta saa suomalaisia makumuistoja: pullaa, karjalanpiirakoita ja Turun sinappia.

Vancouverin kaupunki sijaitsee Kanadan länsirannikolla; länemmäksi pääsee vain Vancouverin saarelle, josta Tyynimeri alkaa. Vancouveriin, kuten moneen muuhunkin Kanadan suurkaupunkiin, on saapunut siirtolaisia ympäri maailmaa. Alueelle löysivät tiensä suomalaiset siirtolaiset ensimmäisen kerran 1900-luvun alussa. Toinen merkittävä muuttoaalto Suomesta rantautui Vancouveriin vuosina 1948-61. Sen jälkeen on suomalaisten maahanmuutto hiipunut, mutta suomalaisten ja heidän jälkeläistensä aktiivisuus erilaisissa yhteisöissä ja yhdistyksissä pitää siniristilippua edelleen korkealla.

Yksi näistä yhdistyksistä on Suomalais-Kanadalainen Lepokoti- Yhdistys - The Finnish Canadian Rest Home Association (FCRHA). Yhdistyksen perustamiskokous pidettiin vuonna 1958. Yhdistyksen tehtävänä on tarjota kor-

kealaatuista hoitoa vanhuksille sekä asuntoja suomalaisille ja virolaisille ikäihmisille.

Yhteistyötä Suomen opetushallituksen kanssa

Vuonna 1963 toimintansa aloittaneessa Finnish Home -hoitokodissa suomalaisuus näkyy niin toiminnassa kuin henkilökunnassa. Hoitokodin johtaja on suomalainen samoin kuin toimiston henkilökunta ja ylihoitaja. Päivätoiminnasta vastaa aktiviteettiasasto, jossa työskentelee kaksi kokopäiväistä työntekijää, suomea puhuvia hekin.

Finnish Home on tehnyt yhteistyötä jo usean vuoden ajan Suomen opetushallituksen kanssa. Tämän yhteistyön ansiosta hoitokodissa on vuoden ympäri kaksi hoitoalan opiskelijaa Suomesta. He tulevat Kanadaan kolmeksi kuukaudeksi suorittamaan työharjoittelua aktiviteettiasastolla. Työharjoitteluun haetaan EDUFI:n kautta ja heiltä saa myös apurahaa työharjoittelun ajaksi.

Pullaa tarjolla viikoittain

Tiistaisin kokoontuu Suomi-kerho, johon haetaan suomalaiset asukkaat. Kerhossa on erilaisia aiheita, joista keskustellaan, tietenkin suomeksi. Samalla nautitaan kahvia ja syödään pullaa. Perjantaiamuisin saapuvat paikalle vapaaehtoiset pullanleipojat, ja ilta-päivällä tuoretta pullaa on tarjolla kahvilassa.

Aktiviteettiasasto vastaa monesta tapahtumasta vuoden aikana: ystävänpäivä, pääsiäinen, vappu, juhannus, Kanadan itsenäisyyspäivä, Kiitospäivä, Halloween, Suomen itsenäisyyspäivä ja jouluku. Eli juhlitaan sekä paikallisia että suomalaisia juhlapäiviä.

Yksi vuoden kohokohdista on joulumyyjäiset, joista saatavilla tuloilla hankitaan kaikkea ekstraa asukkaille. Myyjäisiin tulee ihmisiä ympäri Vancouverin aluetta, toiset jo kaksi tuntia ennen myyjäisten alkua varmistakseen, että saavat haluamansa leipomukset. Vapaaehtoiset ovat leiponeet ja paistaneet ruokia pakastimeen viikkoja ennen myyjäisiä.

Finnish Home on yksi niistä harvoista paikoista, josta voi ostaa pullaa, karjalanpiirakoita, pipareita, joululaatikoita, suomalai-

sia karamelleja, Turun sinappia, suomalaista kahvia ja joskus lihipiirakoitakin.

Palveluasumisen lisäksi vuokra-asumista

Vuokra-asuntoihin on jonotuslista ja niihin voivat hakea yli 55-vuotiaat. Pääosa vuokralaisista on suomalaisia tai suomensukuisia. Suurin osa asunnoista on yksiöitä, mutta pariskunnille löytyy muutama kaksio. Vuokralaisilla on oma kirjasto, uima-allas ja sauna-kin on tarjolla. Ei suomalaisia ilman saunaa.

Vuokralaisille ei ole tarjolla palveluasumista, mutta pari vuotta sitten heille alettiin tarjoamaan erilaisia aktiviteetteja ja heitä autetaan mahdollisissa byrokratian kiemuroissa. Kerran viikossa on jumppaa, katsotaan suomalaisia elokuvia, askarrellaan tai tehdään matkoja yhdistyksen omalla bussilla.

Monella englanninkieli ei välttämättä enää ole sujuvaa tai sitä ei ole koskaan osattukaan. Toiminnanohjaaja auttaa soittamaan lääkärille ja erilaisiin virastoihin heidän puolestaan. Ja joskus jutustelu ikäihmisten kanssa sujuu kuuluisalla fengliskalla.

Vaikka suomalaisten joukko ei ole suuren suuri verrattuna muihin Vancouverin alueen maahanmuuttajaryhmiin, ovat he kuitenkin pystyneet säilyttämään suomalaisuuden Finnish Homen sydämessä ja tekemään Suomea tunnetuksi kanadalaisille.

– Jos eksytte näille kulmille – tervetuloa pistäytymään perjantain kahvibaarissa, toivottaa Finnish Homen henkilökunta. ♥

Vancouverin hoitokoti – Finnish Home

aloitti toimintansa vuonna 1963. Tuolloin asukkaat olivat pääosin suomalaisia. Vuonna 1978 yhdistys solmi

sopimuksen paikallisen sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Julkinen rahoitus antoi uusia resursseja, mutta myös sairaanhoitopiirille oikeuden määritellä, kuka saa hoitopaikan. Nykyään asukkaita on 15 eri maasta; suomalaisia heistä on noin 15 prosenttia. Näihin suomalaisiin kuuluu kaksi talvi- ja jatkosodan sotaveteraaniakin.

Hoitopaikkoja 1995 valmistuneessa kaksikerroksisessa rakennuksessa on 53 ja dementiayksikössä paikkoja on 11. Hoidon tarve on kasvanut vuosi

vuodelta. Lepokodin alkutaipaleella monet asukkaat saapuivat laitokseen omin jaloin kävellen, mutta nykyään asukkaat saapuvat usein pyörätuolissa tai suoraan sairaalasta paareilla. Asukkaiden ikä on noussut ja vaihtuvuus on aikaisempaa nopeampaa. Tällä hetkellä keski-ikä on yli 80 vuotta, nuorin 60- ja vanhin 101-vuotias.

Yhdistyksellä on meneillään kaksi isoa projektia; uudet itsenäisen asumisen vuokratilat Vancouveriin ja Coquitlam kaupunkieihin. Rouva **Leonda Kosken** lahjoittamalle maatilalle Coquitlamissa valmistui loppuvuodesta 2019 palvelutalo Koskela, jossa on 67 vuokra-asuntoa.

finncare.ca

Teksti ja kuvat: Marja Mattila, Office Manager, Finnish Home

Sirpa Sokka (vas.), Jouko Alakangas ja Helena Kauttoon ilahtuivat Heli Laaksosen kirjasta.

Sukka-Finlandian lahjoittamat kauniit villasukat.

LAHJOITUKSET ILAHDUTTAVAT IKÄIHMISIÄ

Sukka-Finlandian lahjoituskohteena oli vuonna 2018 Vanhustyön keskusliiton Senioritoiminta ja sitä kautta ikäihmiset. Sukka-Finlandia lahjoitti liitolle jaettavaksi niin valmiit sukat kuin keräyksestä kertyvän tuoton.

Lahjaksi saadut sukat toimitettiin vuoden 2019 joululahjana ystävätoiminnan vanhuksille. Senioritoiminnan ystävävapaaehtoiset käyvät säännöllisesti tapaamassa yksinisiä kotona asuvia iäkkäitä ihmisiä ulkoilu- ja keskustelukavereina.

– Sukat kulkeutuivat liiton kautta niitä tarvitseville ja rahasumma menee kokonaisuudessaan Senioritoimintaan, kommentoi liiton toiminnanjohtaja **Anni Lausvaara**.

Senioritoiminta tarjoaa monipuolista tukea ja osallistumisen mahdollisuuksia iäkkäille ihmisille järjestämällä pääkaupunkiseudulla ryhmä-, virkistys- ja vapaaehtoisuustoimintaa.

Taidetorstai ja kesätoiminnan retkillä tutustutaan ryhmänä lähialueiden näyttelyihin ja nähtävyyksiin. Toinen suosittu toiminta-

muoto ovat kaikille avoimet ja maksuttomat tietoiltpäivät, joissa ikäihmiset saavat tietoa erilaisista ajankohtaisista ja ikääntymiseen liittyvistä aiheista.

Herkkukasseja vanhuksille Polyconin lahjoituksella

Polycon Oy antoi Vanhustyön keskusliiton Senioritoiminnalle lahjoituksen jouluna 2019. Lahjoitusrahalla hankittiin lahjoittajan toiveiden mukaan kotona asuville vapaaehtoistoiminnan ystävävanhuksille jouluherkkuja. Vapaaehtoiset ostivat heille toimitetuilla lahjakorteilla jouluherkkuja ja toimittivat ne perille ystävävanhuksille.

Polycon Oy:n lahjoitusrahalla ostettiin myös Senioritoiminnan joulujuhlan arpajaisiin herkkukassit. Yhteensä lahjoitussumma oli 1000 euroa.

Heli Laaksosen hersyvää runoutta

Kirjailija-runoilija **Heli Laaksonen** (s. 1972) lahjoitti syksyllä 2019 Vanhustyön keskusliitolle kirjojaan Pursu ja Peippo vei, joilla ilah-

dutetaan ikäihmisiä ympäri Suomea.

Heli Laaksonen on monipuolinen taiteilija, joka parhaiten tunnetaan lounaissaumalaisesta murteestaan ja hän on julkaissut parisen kymmentä kirjaa. Hän on asunut Turussa, Uudessakaupungissa, Helsingissä, Tartossa, Laitilassa ja juuri nyt Rauman Lapissa.

Tue iäkkäiden ihmisten hyvinvoinnin edistämistä

Vanhustyön keskusliitto pyrkii työllään ja kehittämistoiminnallaan luomaan toimintamalleja, jotka ovat hyödynnettävissä eri puolilla maata tehtävässä vanhustyössä. Liitto työskentelee edistääkseen iäkkäiden ihmisten hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta.

Voit olla tukemassa toimintaamme:
vtkl.fi/tue

Ennakoi ikääntyminen -luentosarja

Minkäläistä oppiminen on iän karttuessa? Ovatko paperiasiat kunnossa toimintakyvyn heikkenemisen sattuessa omalle kohdalle? Ennakoi ikääntyminen -luentosarjassa haetaan vastauksia näihin kysymyksiin.

Paikka: Töölön kirjasto, Topeliuksenkatu 6, Helsinki
klo 17.30–19.00

13.2. Ikääntyminen ja oppiminen,
FT Antti Rajala, Helsingin yliopisto

12.3. Asiakirjat kuntoon – hoitotahto ja edunvalvontavaltuus, lakimies Marjut Vuorela, Vanhustyön keskusliitto

Luentosarja järjestetään yhteistyössä Vanhustyön keskusliiton Vanheneminen.fi-hankkeen ja Helsingin seudun kesäliopiston kanssa.

Vanheneminen.fi
VARAUDU VANHUUTEEN

Miten onnistuimme? – Ikäihmisten palvelujen asiakaskokemus näkyväksi reaaliajassa

Palvelu Plus Oy ja Vanhustyön keskusliitto ovat yhteistyössä toteuttaneet Palvelu-Pulssi-työkalun asiakaskokemuksen reaaliaikaiseen keräämiseen. Työkalun avulla viimeisin tieto asiakaskokemuksen tasosta on koko ajan palveluntarjoajien käytettävissä, joten palautteisiin voidaan reagoida heti. Asiakaskokemuksen reaaliaikainen keruu alkoi joulukuussa kolmessa Vanhustyön keskusliiton jäsenyhteisössä. Lue lisää vtcl.fi.

Iloa ja oivalluksia ryhmätoimintaan

Koulutusta iäkkäitten ihmisten erilaisia ryhmiä ja päivätoimintaa ohjaaville

Toiminnallisissa koulutuksissa perehdyt Vahvike-aineistopankin materiaalien hyödyntämiseen. Pääset vertaisryhmässä ratkaisemaan ryhmätoiminnan haasteita ja jakamaan ideoitasi.

Kevään 2020 koulutukset järjestetään:

- 20.2. Jyväskylä
- 26.3. Oulu
- 24.4. Hämeenlinna
- 7.5. Tornio

Lisätietoja ja ilmoittautumiset
www.vtkl.fi/tapahtumat tai anu.lintila@vtcl.fi

Ehtookoti juhlat

litin Ehtookotiyhdistys ry juhli 50-vuotista taivaltaan 30.11.2019 litin seurakuntakeskuksessa Kausalassa. Upeaan ohjelmaan sisältyi myös Vanhustyön keskusliiton jakamat huomionosoitukset yhdistyksen työntekijöille ja luottamushenkilöille.

Kohtaamistaiteen ryhmä +70-vuotiaille Vanhustyön keskusliitolla

Kohtaamistaide® on moniaistista, luovaa, aivotoimintaa virkistävää ja iloa tuottavaa taiteen käyttöä. Taiteen etukäteisosaamista ei tarvita ja ryhmään voi osallistua omana itsenään.

Vanhustyön keskusliitto järjestää kohtaamistaiteen ryhmiä +70-vuotiaille. Uusin ryhmä aloittaa Malmilla 14.2.20. Vapaita paikkoja voi tiedustella 050 5722830 tai anu.lintila@vtcl.fi.

SENIORARBETE Vanhustyö

Alansa vahva asiantuntija – lehti vanhustyön ammattilaisille ja päättäjille sekä ikääntyneille ihmisille!

Vanhustyö-lehteä lukemalla pysyt ajan tasalla, saat ideoita oman organisaatiosi toiminnan kehittämiseen, löydät aineistoa henkilöstön ja opiskelijoiden koulutukseen, hyödyt omaishoitajana tai ikääntyneenä ihmisenä vanhustyön tietoudesta.

Tilaa Vanhustyö-lehti (ilmestyy viisi kertaa vuodessa)
Kestotilaus 42 € / vuosi
Vuositilauksella 45 €
Opiskelijatilaus 28 € / vuosi

Määräalennus (kestotilauksessa, yhteinen laskutusosoite, lehdet haluamiisi osoitteisiin)
2 lehden tilaus 35 € / tilaus / vuosi
3–5 lehden tilaus 28 € / tilaus / vuosi

Tilaa lehti: www.vtkl.fi/vanhustyö
tai info@vtcl.fi

Tilattavissa myös digitaalisenä:
irtonumero 5 € / lehti sekä digilehden
määräaikaistilaukset: www.lehtiluukku.fi/lehti/vanhustyö-lehti

Vanhustyön keskusliitto
CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

Terveysteknologian ohjaus- ja valvontatehtäviä siirretään Valvirasta Fimeaan

Terveysteknologian ohjaus- ja valvontatehtäviä siirretään 1.1.2020 alkaen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta (Valvira) Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukseen (Fimea).

Tavoitteena on keskittää asiantuntemusta, joka liittyy terveysteknologia-alan sekä hoitokäyttöön tarkoitettujen tuotteiden laatuun ja turvallisuuteen, ja saavuttaa sitä kautta synergiaetuja.

Oikeusasiamies valvoo vanhusten oikeuksia

Oikeusasiamiehen tehtävänä on edistää vanhusten oikeuksia. Kanteluista annettujen ratkaisujen ja oikeusasiamiehen tekeminen tarkastusten perusteella oikeusasiamies ottaa kantaa lukuisiin vanhusten perusoikeuksiin koskeviin kysymyksiin vuosittain. Viranomaisien ja julkisten tehtävien hoitavien yksityisten tahojen on tunnettava ja otettava huomioon eduskunnan oikeusasiamiehen tekemät ratkaisut ja kannanotot.

www.oikeusasiamies.fi/vanhusten-oikeudet

Kirjastosta lainattavalla kausikortilla urheilua ja kulttuuria

Pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoista ja Tampereen pääkirjasto Metsosta voi lainata kirjastokortilla erilaisia kausikortteja urheilu- ja kulttuuritapahtumiin. Kausikortteja ei voi varata, ja ne haetaan kustakin kirjastosta. Lisätietoja saat kortteja lainaavista kirjastoista.

Tutkimus kuvataideryhmään osallistumisen vaikutuksista

Auralan Setlementti ja Dikare-toiminta on julkaissut tutkimuksen kuvataideryhmään osallistumisen hyödyistä.

Tapaustutkimus MEHÄN TULLAAN TÄNNE SIKSI, ETTEI SAIRAUKSISTA TARVI PUHUA tuo näkyväksi tapahtunutta muutosta yhdeksän naisen kuvataidetehtämissä kahden ja puolenkuukauden mittaisessa ajanjaksossa. Tutkimuksen on tehnyt KT Helena Malmivirta.

Linkki julkaisuun: <https://aurala.fi/setlementti-2/julkaisut/>

Kuntainfo: Omaishoidon tuen hoitopalkkiot vuonna 2020

Omaishoidon tukena maksettavia hoitopalkkioita korotetaan indeksitarkistuksen takia. Omaishoidon tuen hoitopalkkion vähimmäismäärä on 1.1.2020 lukien 408,09 euroa kuukaudessa. Hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana maksettava hoitopalkkio on vähintään 816,18 euroa kuukaudessa.

Lisätietoa sosiaali- ja terveysministeriön sivuilta.

VR:n säästölipusta -20 %:n pysyvä alennus eläkeläisille

30. joulukuuta 2019 lähtien eläkeläiset saavat säästölipun 20 prosentin alennuksella. Säästöliput ovat VR:n peruslipputuotteista edullisimpia ja niitä on saatavilla rajoitetusti eri vuoroille – mitä aiemmin lipun ostaa, sitä varmemmin säästölipun voi saada. Niiden loppuessa myyntiin tulevat perusliput, joista eläkeläiset luonnollisesti saavat edelleen alennuksen. Lisätietoa: vr.fi

Taidetta hoitolaitoksiin – apurahat haettavissa 10.2.2020 klo 16 asti

Tukimuodon tavoitteena on edistää kulttuurista yhdenvertaisuutta ja lisätä erityistä tukea tai hoitoa tarvitsevien ihmisten elämänlaatua taiteen keinoin. Taidetta hoitolaitoksiin -hankkeissa on tärkeää myös, että hoitoa ja tukea tarvitsevien yksilöiden ja ryhmien erityistarpeet ymmärretään, ja tätä ymmärrystä hyödynnetään ihmisten tasa-arvoiseksi kohtaamiseksi.

Lisätietoja: skr.fi/apurahat/tammikuun-haku-maakuntarahastot

Opiskele Vanhustyön asiantuntijaksi

AMK-TUTKINTO (monimuoto)

Geronomi (AMK) | Vanhustyö

YLEMPI AMK -TUTKINTO

Vanhustyö

Hakuaika: 18.3.–1.4.2020 • Lisätietoja samk.fi/haku

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Konst och kultur är även de ÄLDRES RÄTTIGHET

Välbehållande består av flera olika faktorer som kompletterar varandra. De grundläggande behoven, såsom lämplig kost, ett tryggt hem, närvaro av närstående, självkänsla och uppskattning från andra samt självförverkligande, bildar grunden för ett gott liv. Dessa behov är närvarande även i åldrande människors liv.

Välbehållandet påverkas även av andra faktorer. Människan har under hela mänsklighetens historia haft ett behov av att uttrycka sig själv via konsten. Grottmålningar och historiska instrument är utmärkta exempel på detta. Även i dag kan vi beundra konstverk på moderna museer eller njuta av teaterkonstens mystik runt om i Finland. Stadsbibliotekens stora och mångsidiga utbud tar oss enkelt med på resor i tid och rum, och stadsorkestrarna och -teatrarna underhåller och engagerar med föreställningar som väcker tankar och beundran hos åskådarna. Folkhögskolorna och medborgarinstitutens utbud samt olika hobbygrupper erbjuder möjligheter för människor att själva delta i konstskapande.

Konsten borde även för äldre vara mer tillgänglig än tidigare, eftersom konsten enligt till exempel Världshälsoorganisationen WHO har effekter som förbättrar såväl välbehållandet som den psykiska och fysiska hälsan. Enligt organisationen kan man med hjälp av konsten påverka välbehållandet och hälsan på ett förebyggande sätt när till exempel de sociala kontakterna ökar samt stödja hälsofrämjande vanor och vårdarbetet i till exempel sjukhusmiljöer.

Konst- och kulturverksamhet bör integreras bättre i social- och hälsovårdsstrukturerna. Under Juha Sipiläs regeringsperiod utarbetades rekommendationer för kommunerna för förbättring av tillgången och tillgängligheten till konst och kultur inom social- och hälsovården. Konsten kunde främjas exempelvis genom att man skulle beakta den i offentliga byggprojekt eller stödja kulturutövande på egen hand med hjälp av kulturremisser från barnrådgivningen eller regelbundna musik- och dansstunder på servicehemmet. I praktiken skulle detta kräva att konst- och kulturverksamhet som främjar välbehållande och hälsa skulle beaktas när budgeterna utarbetas, det vill säga konstens och kulturens positiva effekter på välbehållandet och hälsan skulle erkännas och framför allt identifieras.

I Finlands grundlag tryggas rätten till kultur som en del av de kulturella rättigheterna. Varken boplat, ålder, hälsotillstånd, funktionsförmåga, förmögenhet eller någon annan bakgrundsfaktor ska få vara ett hinder för någon att ta del av och njuta av kultur. En begränsande faktor är ofta just brist på kunskap om kulturens och konstens positiva effekter på hälsan och välbehållandet. ♥

*Hannakaisa Heikkinen
Ordförande för Vanhustyön keskusliitto
– Centralförbundet för de gamlas väl ry
Riksdagsledamot (Centerpartiet)*

Konst som upplevs som meningsfull ökar

VÄLBEFINNANDET I PENSIONSÅLDERN

I enkäten *Elämän merkityksellisyys ja taide osana elämää* (Livets meningsfullhet och konsten som en del av livet) undersöktes hur personer tar del av konst och kultur vid övergången till pensionen. Man undersökte konstens och kulturens betydelse ur synvinkeln om livets meningsfullhet och det upplevda välbefinnandet.

Enkätundersökningen genomfördes i september–oktober 2019. Enkäten skickades till Ilmarinens kunder som nyligen gått i pension och besvarades av totalt 510 personer (svarsprocent 35 procent). Enkätsvaren fördelade sig jämnt mellan män och kvinnor, de kom från olika håll i Finland och representerade olika yrkeskategorier.

Forskningsgruppen inom projektet ArtsEqual hade utarbetat enkätundersökningen för att ta reda på vilken betydelse konst och kultur har, när en person går i pension samt vilka faktorer som skapar ojämlikhet när det gäller tillgängligheten till konst- och kulturtjänster. ArtsEquals 6 forskningsgrupper har analyserat bland annat de interventioner inom konst och konstfostran som har genomförts i skolor, inom den grundläggande konstundervisningen, omsorgstjänster, mångkulturellt ungdomsarbete, handikappservice och i fängelser samt deras effek-

ter på jämlikheten och välbefinnandet. Personernas som går i pension möjlighet att ta del av konst och kultur har hittills fått lite uppmärksamhet. I sitt uppföljningsprojekt vid Finlands Akademi fördjupar sig forskardoktor **Tuulikki Laes** i förändringsbehoven inom musikfostran ur perspektivet hos personer i pensionsåldern. I Laes forskning används även resultaten från enkätundersökningen inom ArtsEqual-projektet.

I enkäten fokuserade man på vilka olika sätt människor deltar i konst och kultur, det vill säga aktiverar sig för att ägna sig åt konst och kultur. Av svaren framgick att deltagan-

de överlag förstås i vid mening. Deltagande i konst betraktades som såväl aktivt utövande som passiv konsumtion, ett passivt tidsfördriv och utövande. Personerna tog del av konst hemma, i utbildningslokaler och offentliga platser samt i samfund och ute i naturen. En del av svararna motiveras till att delta i konst med trivsel och njutning som mål, medan andra motiveras av att lära sig och uppnå resultat.

Fyra olika kategorier av engagemang i konstaktivitet

Den största gruppen utifrån form av kon-

FOTO: KIMMO KALLIO

Medlemmarna i Riskiryhmä började spela i bandet efter pensioneringen. Gruppen uppträder på seminariet i Areena den 7 februari 2020.

befinnandet och hen lever i ett hushåll med minst två personer.

Lika många som dessa respondenter (26 procent av materialet) är de aktiva konstutövare som är nöjda med sin nuvarande situation och vill påbörja en ny konsthobby. En faktor som avgör om svararen hör till den här gruppen är att konsten upplevs som betydelsefull för välbefinnandet. De aktiva konstutövarna i den här gruppen upplever sig ha bättre välbefinnande än medeltalet, och i gruppen finns aningen fler ensamboende än i de övriga grupperna.

I den fjärde aktivitetsgruppen finns passiva konstutövare, som vill ha en konsthobby och deltar högst sällan i konst- och kulturverksamhet, men dock skulle vara intresserade av att börja med en ny konsthobby (11 procent av materialet). I den här gruppen dominerar uppfattningen att konst inte har betydelse för välbefinnandet.

Det intressantaste resultatet av undersökningen är att varken boplat, ålder, kön, pensionens storlek eller arbetsmarknadsstatus hade någon statistiskt sett betydande koppling till vilken aktivitetsgrupp personen placerade sig i. Endast konstens upplevda betydelse för välbefinnandet förklarade huruvida personen hörde till de aktiva eller de passiva konstutövarna.

Livslångt lärande

Enligt biträdande professor **Pauli Rautiainen**, som forskar i finländsk konstpolitik och hur de grundläggande och mänskliga sociala och kulturella rättigheterna förverkligas inom ArtsEqual, visar enkätundersökningen att vana är den mest betydande mekanismen som skapar ojämlikheter i mötet mellan den äldre befolkningen och konst- och kulturtjänster. Av materialet framgår även att i synnerhet personer som är arbetslösa när de går i ålderspension har svårigheter att hitta nya konsthobbyer, oberoende av sin funktionsförmåga och tidsanvändning.

Konstens hälsoeffekter har på senare tid lyfts fram med hjälp av både forskningsrapporter och expertutlåtanden. Genom att be-

ArtsEqual

Det sexåriga projektet ArtsEqual, som Konstuniversitetet samordnar, undersöker hur konsten som offentlig service kunde öka jämlikheten och välbefinnandet i det finländska samhället under 2020-talet. Projektet finansieras av Rådet för strategisk forskning vid Finlands Akademi (projektnummer 314223/2017). Målet med projektet är att synliggöra nya sociala innovationer med sin grund i konsten och konstfostran samt kritiskt granska konstformernas och konstfostrans utvidgade roller och samhällsrelaterade effekter. ArtsEqual publicerar politiska åtgärdsrekommendationer, i vilka det uppmuntrar till multiprofessionellt samarbete mellan sektorer inom konst- och utbildningsbranschen, det kulturella och sociala området samt vård- och omsorgsbranscherna.

Mer information: www.artsequal.fi

tona hälsoeffekterna har man även försökt öka intresset för konst i lösningarna på det problem som är förknippade med åldrande. Denna enkätundersökning ger emellertid antydningar om att konst fungerar som "rätt medicinkur" endast om individen upplever konsten i sig som betydelsefull för det egna välbefinnandet. Upplevelsen av konsten som betydelsefull borde således stödjas och stärkas genom hela livet – med andra ord säkerställer en bra och högkvalitativ konstfostran, som genomförs enligt principen för livslångt lärande, samt tillgängliga konsttjänster konstens och kulturens möjligheter att upprätthålla människors välbefinnande även när de går i pension. ♥

Text: Tuulikki Laes, forskardoktor, Konstuniversitetet och Pauli Rautiainen, biträdande professor, Tammerfors universitet

staktivitet (37 procent av materialet) utgörs av passiva konstutövare, som högst sällan deltar i konst- och kulturverksamhet och inte vill ha någon konsthobby. De som hör till denna grupp upplever att konsten inte har någon betydelse för deras välbefinnande.

Den näst vanligaste formen av aktivitet i materialet är de aktiva konstutövarna, som är nöjda med sin nuvarande situation och ofta deltar i konst- och kulturverksamhet, men inte vill ha någon ny konsthobby (26 procent av materialet). Tillhörigheten till den här gruppen avgörs av två faktorer: personen upplever att konsten har betydelse för väl-

DomaCare

TOIMINNANOHJAUSJÄRJESTELMÄ

| ASIAKASTIEDOT

Ajantasainen tieto aina saatavilla

DomaCare mahdollistaa monipuolisen ja turvallisen asiakastietojen käsittelyn ajasta ja paikasta riippumatta hoiva-alan erityistarpeita silmällä pitäen.

Lue lisää DomaCaresta
www.domacare.fi/asiakastiedot

| MOBIILISOVELLUS

Liikkuvan hoivatyön tehostamiseen

Mobiilisovellus helpottaa työtä niin kotihoidossa kuin asumispalveluidenkin parissa ja nopeuttaa mm. päivittäisten asiakaskirjausten tekemistä sekä tiedon saantia.

Lue lisää DomaCaresta
www.domacare.fi/mobiili

| RAI-ARVIOT

Hyödynnä RAI-tietoa aivan uusilla tavoilla

DomaCaren avulla teet RAI-toimintakykyarviot suoraan toiminnanohjausjärjestelmällä, mikä antaa aivan uusia käyttömahdollisuuksia kerätyn tiedon hyödyntämiseen.

Lue lisää DomaCaresta
www.domacare.fi/rai

| RESEPTIPALVELUT

Helppo tapa kirjoittaa sähköisiä reseptejä

DomaCare reseptijärjestelmän kautta lääkärit voivat kirjoittaa vaivattomasti sähköisiä lääkemääräyksiä ja hoitajat tarkastella reseptilistoja. Kysy lisää asiakaspalvelustamme!

Lue lisää DomaCaresta
www.domacare.fi/reseptit

Tutustu myös DomaCaren muihin ominaisuuksiin osoitteessa domacare.fi ja pyydä esittely asiakaspalvelustamme sähköpostilla tuki@domacare.fi tai puhelimitse 020 7424 090.

Vanhustyö | Kotihoito | Vammaistyö | Lastensuojelu | Päihde- ja mielenterveyskuntoutus | Perhetyö | Kotisiivous

www.domacare.fi